

**Rasmus Jalovaara,
Saku Kinnunen**

Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto
Sosionomi (AMK)
Opinnäytetyö, 2024

KOULUPUDOKKUUDEN SUOJAAVAT JA ALTISTAVAT TEKIJÄT

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus

ABSTRACT

Rasmus Jalovaara and Saku Kinnunen
Protective and predisposing factors of school dropout
51 pages, 3 appendices.
Spring 2024
Diaconia University of Applied Sciences
Bachelor's Degree Programme in Social Services
Bachelor of Social Services

The purpose of this thesis was to describe the formation of school dropout in Finland through the protective or predisposing factors identified in previous studies. The aim of the thesis is to contribute to the understanding of school dropout as a phenomenon and thus help to outline practices for its prevention.

The literature review used inductive content analysis methods to analyze the factors associated with school dropout. The main inclusion criteria were time and place restrictions and at least one original expression of the findings that corresponded to the research questions. Expressions extracted from the data were reduced and abstracted into main and subcategories. The significance of the factors was assessed and divided into protective and predisposing factors. Finally, the classification resulting from the analysis was evaluated.

Results show that school dropout is the result of a number of different predisposing factors and a lack of protective factors. The main categories were family background, studies and study-related support, and health factors. Of the factors presented in the data, those related to family background were the most significant for school dropout. Of the other subcategories, school performance and mental health disorders were the most significant individual factors.

The categorisation formed in this literature review could be used as a basis for empirical research to explore how the protective and predisposing factors of school dropout manifest in practice. In order to better understand school dropout, we also suggest further research on the consequences of the extension of compulsory education for school dropout and the link between school engagement and school dropout.

Keywords: literature review, school drop out, dropping out, protective factors, predisposing factors

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 KOULUPUDOKKAAT JA KOULUPUDOKKUUS	3
2.1 Koulupudokkaat	3
2.2 Koulupudokkuus	6
3 KOULUPUDOKKUUS JA SOSIAALIALA.....	8
3.1 Koulusosiaalityö ja opiskeluhoolto	8
3.2 Koulunkäyntiä tukevat koulun ulkopuoliset palvelut	9
3.3 Koulupudokkuuden merkitys aikuisiällä.....	10
3.4 Koulupudokkaiden taloudellisen tuen tarve.....	11
4 KIRJALLISUUSKATSAUKSEN ETENEMINEN	12
4.1 Opinnäytetyön tutkimusympäristö ja työelämäkumppanit	13
4.2 Kirjallisuuskatsaus.....	13
4.3 Valmisteluvaihe	14
4.4 Aineistonkeruu	14
4.5 Analyysivaihe	19
5 TULOKSET	22
5.1 Suojaavat tekijät.....	25
5.1.1 Perhetausta.....	25
5.1.2 Opinnot ja tukitoimet	25
5.2 Altistavat tekijät	26
5.2.1 Perhetausta.....	26
5.2.2 Opinnot ja tukitoimet	28
5.2.3 Terveydelliset tekijät	30
5.3 Määrittämättömät tekijät.....	30
6 EETTISET NÄKÖKOHDAT JA LUOTETTAVUUS	32
6.1 Opinnäytetyön luotettavuus.....	32
6.1.1 Luotettavuus valmisteluvaiheessa	32
6.1.2 Luotettavuus analyysivaiheessa	34
6.1.3 Luotettava raportointi	36

6.1.4 Opinnäytetyön kontekstiin liittyvät huomiot	36
6.2 Opinnäytetyön eettisyys	37
6.2.1 Eettisyys opinnäytetyön prosessissa	38
6.2.2 Eettisyys opinnäytetyön julkaisussa	39
7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	40
7.1 Pohdinta.....	42
7.2 Jatkotutkimus	44
7.3 Sosiaalialan ammatillinen osaaminen	45
LÄHTEET.....	47
LIITE 1. LUETTELO KATSAUKSEEN VALITUISTA TUTKIMUKSISTA	51
LIITE 2. KATSAUKSEN TEKIJÖIDEN LUOKITTELU	2
LIITE 3. LUETTELO AINEISTOSTA KERÄTYISTÄ TEKIJÖISTÄ.....	3

1 JOHDANTO

Uuden hallituskauden alkaessa on tapana palata kuluneisiin neljään vuoteen ja arvioida, millaisia muutoksia on saatu aikaan. Marinin hallitus 2019–2023 oli merkittävä erityisesti oppivelvollisuusikäisille. Hallituskaudella toteutettiin oppivelvollisuus uudistus ja maksuton toisen asteen koulutus (OPH, i.a.-a). Sosiaali- ja terveysalalla politiikan seuraaminen on tärkeää, sillä monet eduskunnassa tehtävät päätökset vaikuttavat suoraan alan työhön.

Oppivelvollisuuslaki ja sen myötä oppivelvollisuuden laajentaminen toiselle asteelle säädettiin joulukuussa 2020 (L 1214/2020). Sen säätämällä pyrittiin turvaamaan kaikille tarpeellinen perusosaaminen yhteiskunnassa pärjäämiseksi ja edistämään yhdenvertaisia mahdollisuuksia kehittää itseään (L 1214/2020, 1 §). Lailla nostetaan suomalaisten koulutustasoa vastaamaan paremmin työelämän kasvavia vaatimuksia. Laki tuli voimaan elokuussa 2021, josta lähtien oppivelvollisuus päättyy suorittamalla toisen asteen tutkinnon tai henkilön täyttäessä 18 vuotta (L 1214/2020 2. §, 25. §).

Uudistukselle oli selvä tarve, sillä koulutuksesta on viime vuosikymmeninä tullut työelämään kiinnittymiselle entistä merkittävämpää ja toisen asteen tutkinto alkaa vähitellen olla vaatimus vakaalle työmarkkinauralle. Koulutus on siten entistä tärkeämpää tulevaisuuden hyvinvoinnin kannalta. Samalla opintojen keskeyttäneiden määrä on ollut kasvussa. Yhä useampi nuori ei jatka toisen asteen opintoihin tai jättää ne kesken. Koulutuksen ulkopuolelle jääminen johtaa yleensä kehityskulkuun, jossa riskit epävarmalle työmarkkina-asemalle ja syrjäytymiselle ovat kasvaneet (Sipilä ym., 2011, s.121; & Kuronen, 2011, s. 17).

Kaikkien oppilaiden koulunkäynnin tukemisen ja ehkäisevän työn lisäksi on kiinnitettävä erityistä huomiota oppilaisiin, joille koulunkäynti on haastavaa ja vaarassa keskeytyä. Oppivelvollisuuteen kuuluvien opintojen keskeytymistä ja jäämistä ilman toisen asteen tutkintoa kutsutaan koulupudokkuudeksi (Järvinen & Vanttaja 2013, s. 509). Toisen asteen koulutuksen suorittaminen ehkäisee nuorten syrjäytymistä mahdollistamalla työelämään kiinnittymisen ja tukien

osallisuutta. Vastaavasti opintojen keskeyttäminen ja koulutuksen ulkopuolelle jääminen altistavat epävakaalle työmarkkinauralle ja sitä kautta hyvinvoinnin puutteille, kuten toimeentulo- ja terveysongelmille (Heinonen, 2021, s. 572, Vantaja ym., 2019, s. 492).

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvata koulupudokkuuden muodostumista Suomessa aiemmissa tutkimuksissa tunnistettujen suojaavien tai altistavien tekijöiden kautta. Opinnäytetyön tavoitteena on lisätä ymmärrystä koulupudokkuudesta ilmiönä ja auttaa siten hahmottamaan toimivia käytäntöjä sen ennaltaehkäisemiseksi.

Analysoimme aihepiirin tutkimuksissa esitettyjä koulupudokkuudelta suojaavia ja sille altistavia tekijöitä. Pohdimme tekijöiden merkitystä ja jatkotutkimuksen tarvetta. Pelkistimme ja luokittelimme eri tekijöitä ja vertailimme niitä keskenään. Kirjallisuuskatsauksen kohderyhmänä ovat nuoret, jotka ovat koulunkäynnin keskeytymisen riskissä tai joiden opinnot ovat jo keskeytyneet.

Esitämme kirjallisuuskatsauksen tulokset ja johtopäätökset Vamos ry:n Vamos Akatemian seminaarissa vuoden 2024 aikana. Seminaarit kokoavat yhteen sosiaalialan käytännön toimijat, kehittäjät, tutkijat sekä alan opiskelijat. Seminaareissa käsitellään pääasiallisesti koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevien sekä laajemmin haavoittuvassa asemassa elävien nuorten asemaa ja palvelujärjestelmän toimivuutta. Akatemian tavoitteena on tutkimuksiin pohjautuvasti vahvistaa palvelujen kehittämistä. (Vamos, i.a.)

2 KOULUPUDOKKAAT JA KOULUPUDOKKUUS

Oppivelvollisuuteen kuuluvien opintojen keskeytymistä ja jäämistä ilman toisen asteen tutkintoa kutsutaan koulupudokkuudeksi (Järvinen & Vanttaja 2013, s. 509). Vastaavasti ilman toisen asteen koulutuspaikkaa jääneitä tai opintojen keskeyttäneitä koulupudokkaiksi (Ahola & Galli, 2010, s. 132). Aiheesta lukiessa on kiinnitettävä huomiota siihen, mitä käsitteellä kussakin kontekstissa tarkoitetaan, sillä esimerkiksi koulupudokas-termille on toisistaan poikkeavia määritelmiä (vrt. Tilastokeskus, i.a.; Järvinen & Vanttaja 2013, s. 509). Oppivelvollisuuden tavoitteena on, että peruskoulun suorittaneet nuoret valmistuvat toisen asteen opinnoista (OKM, i.a.-a). Tässä katsauksessa koulupudokkuus ymmärrettiin laajassa merkityksessä perus- ja toisen asteen opintojen keskeytymisenä sekä jäämisenä ilman toisen asteen tutkintoa riippumatta siitä, keskeytyivätkö opinnot oppivelvollisuuden aikana vai sen jälkeen.

2.1 Koulupudokkaat

Vuonna 2021 elokuussa Suomessa tuli voimaan laki laajennetusta oppivelvollisuudesta. Oppivelvollisuus laajeni aiemmasta luokkien 1–9 oppimäärän tai 17 ikävuoden täyttymisestä 18 ikävuoteen tai ennen tätä suoritettuun toisen asteen tutkintoon (ylioppilastutkinto tai ammatillinen perustutkinto). Suomessa vakinaisesti asuvat lapset, eli he, joilla on kotikuntalaisia (L 201/1994) tarkoitettu kotikunta Suomessa, ovat oppivelvollisia. Oppivelvollisuus alkaa perusopetuslaissa (L 628/1998) tarkoitetun lukuvuoden alkaessa sinä vuonna, jona lapsi täyttää seitsemän vuotta. Oppivelvollisuuden tavoite Suomessa on oppivelvollisuuslain (L 1214/2020 1.§) mukaan turvata kaikille elämässä ja yhteiskunnassa tarpeellinen perusosaaminen ja sivistys sekä edistää yhdenvertaisia mahdollisuuksia kehittää itseään kykyjensä ja tarpeidensa mukaisesti. Oppivelvollisuusikäisellä tarkoitetaan oppivelvollisuuslaissa (L 1214/2020 2.§) yli 7-, mutta alle 18-vuotiasta henkilöä, jonka kotikunta on Suomessa ja joka ei ole suorittanut vielä toisen asteen tutkintoa.

Oppivelvollisuusikä koostuu osin lapsuuteen ja osin nuoruuteen mielletyistä ikävuosista. Nuorisolaki (1285/2016 3.§) määrittää nuoren alle 29-vuotiaana. Vaikka koulupudokkuus voi olla pitkän kehityskulun lopputulos ja olisi perusteltua kiinnittää huomiota myös oppivelvollisuusiän alkupuolelle, voidaan erityisesti nuoruus nähdä kouluttautumisen ja koulupudokkuuden kannalta keskeisenä aikana. Nuoruus kuvataan usein muutosvaiheena aikuisuuteen sille ominaisten siirtymien, kuten koulutusvalintojen, huoltajan luota pois muuttamisen, työelämään asettumisen, parisuhteen ja lapsien hankkimisen kautta (Sipilä ym., 2011, s. 121). Aikuisen roolien saavuttamisen on ajateltu luovan pohjaa hyvinvoinnille (Nurmi ym., 2014). Nuoruuden on yleisesti nähty kestävän aiempaa pidempään ja olevan entistä yksilöllisempi elämänvaihe (Sipilä ym., 2011, s. 121). Nuorten sosiaalityön asiakkaiden asettamissa tavoitteissa painottuvat tulevaisuuden selkiytymiseen ja opiskeluun liittyvät tavoitteet (Saikkonen ym., 2015, s. 36). Heidän hyvinvointivaajeensa liittyvät useimmiten koulutukseen, toimeentuloon, työllisyyteen ja terveydentilaan sekä osattomuuteen ja syrjään jäämiseen (Saikkonen ym., 2015, s. 15).

Koulutus on tärkeä elämänvaihe tasapainoisen työ-, koti- ja perhe-elämän sekä oman identiteetin muodostamisen kannalta. Koulutuksen myötä opitaan kansalaistaitoja, kiinnitytään työelämään ja löydetään oma paikka yhteiskunnassa. (Ahola & Galli, 2010, s. 132.) Toisen asteen koulutuksen puute voi asettaa nuoren vaaraan syrjäytyä (Kuronen, 2011, s. 17). Ennen oppivelvollisuuden laajentumista merkittävä osuus työttömistä nuorista oli suorittanut korkeintaan peruskoulun (Sipilä ym., 2011, s.121).

Oppilaille on oikeus saada riittävää oppimisen ja koulunkäynnin tukea (OPH, i.a.-b). Oppilaiden tuen tarve vaihtelee yksilöittäin. Tuki jaetaan *yleiseen, tehostettuun* ja *erityiseen* tukeen, joista voi saada vain yhden tasoista tukea kerrallaan (OPH, i.a.-b). Tuen tasot koostuvat erilaisista tukimuodoista, kuten tukiopetuksesta, avustajapalveluista tai apuvälineistä. Yleinen tuki on tasoista ensimmäinen ja tarkoittaa varhaista puuttumista heti tarpeen ilmetessä yksittäisin pedagogisin ratkaisuin sekä ohjaus- ja tukitoimin. (OPH, i.a.-b) Tehostettu tuki koostuu perusopetuslain mukaisista tukimuodoista ja pedagogisista järjestelyistä. Tukea annetaan oppilaille, jotka tarvitsevat säännöllistä tai monimuotoista tukea koulunkäyntiin. (L 642/2010, 16. a §.) Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta

perusopetuslain mukaisesta tuesta. Erityisopetus voidaan tarpeen mukaan järjestää muun opetuksen yhteydessä sekä osittain tai kokonaan erityisluokalla. Erityisen tuen päätös perustuu arvioon erityisen tuen tarpeesta eli pedagogiseen selvitykseen, joka tehdään, jos tehostettu tuki ei riitä vastaamaan oppilaan tarpeisiin. Tietyissä tapauksissa erityisen tuen päätös voidaan tehdä ilman selvitystä tai tehostetun tuen saamista. (L 642/2010, 17. §.) Erityisen tuen toimeenpanoa varten laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma eli HO-JKS. Suunnitelmasta käyvät ilmi oppilaan tarpeiden mukaiset toimenpiteet, jotka tarkistetaan säännöllisesti. (L 642/2010, 17. a §.)

Opintojen keskeyttäminen on aiemmissa tutkimuksissa nähty koulupudokkuudelle altistavana tekijänä (Heinonen ym., 2021, s. 572). Kaikkia keskeytyksiä ei kuitenkaan ole mielekästä ottaa huomioon, koska perus- ja toisen asteen opinnot voivat keskeytyä monesta eri syystä. Määräaikaista, esimerkiksi sairaudesta tai raskaudesta aiheutuvaa opintojen keskeyttämistä ja alan tai oppilaitoksen vaihtoa, jolloin opintojen jatkuminen on todennäköistä, voidaan nimittää *positiiviseksi keskeyttämiseksi*. (Kuronen, 2011, s. 20). Koulupudokkuutta tarkasteltaessa on syytä keskittyä keskeytyksiin, joissa ei ole tietoa myöhemmästä opintojen jatkumisesta.

Koulupudokkaan käsite on vähitellen vakiintunut julkiseen keskusteluun (Järvinen ym., 2013, s. 509) ja on esiintynyt esimerkiksi Helsingin Sanomien pääkirjoituksessa vuonna 1992 (Helsingin sanomat, 1992). Oppivelvollisuuden laajentumisesta huolimatta tilastokeskuksen keskeyttämistilastossa koulupudokkaat määritellään yhä vuonna 2024 peruskoulun oppilaisiksi, jotka keskeyttävät koulunkäynnin ennen oppivelvollisuuden suorittamista tai eivät oppivelvollisuutensa aikana suorita peruskoulun koko oppimäärää (Tilastokeskus, i.a.). Toisaalta toisen asteen opinnot on sisällytetty joihinkin määritelmiin jo ennen lakimuutosta, koska opintojen jatkumista toiselle asteelle on pidetty jo pidempään oletusarvoisena käytäntönä. Esimerkiksi Järvinen & Vanttaja (2013, s. 509) viittaavat koulupudokkailla koulutuksen ja työelämän ulkopuolella oleviin nuoriin, jotka eivät ole suorittaneet toisen asteen tutkintoa.

2.2 Koulupudokkuus

Koulupudokkuudesta on muodostunut viime vuosikymmeninä merkittävä yhteiskunnallinen ongelma toisiaan vaikeuttavien kehityskulkujen myötä. Nuorisotyöttömyys on kasvanut samalla, kun koulutustaso on ollut nousussa. Opintojen keskeytymisen yleistyessä suoritetuista tutkinnoista on tullut työmarkkina-aseman kannalta entistä tärkeämpiä. Järvinen & Vanttaja määrittävät kolme trendiä, joiden myötä vähän koulutettujen nuorten asema on heikentynyt: koulutustaso on noussut, työmarkkinoille kiinnittyminen on vaikeutunut ja tutkintojen ja työmarkkina-asemien yhteys on kasvanut. (Järvinen & Vanttaja 2013, s. 509-510.)

Koulutustaso on ollut viime vuosikymmeninä tasaisessa kasvussa (Palola ym., 2011, s. 16). Vaikka nuoret ovat nykyään koulutetumpia kuin vanhemmat ikäluokat, ovat he aikuisväestöä useammin työttöminä. Nuorisotyöttömyys yleistyi Suomessa 1990-luvun laman myötä ja on yhä korkeammalla tasolla kuin lamaa edeltäneenä aikana. Tällöin nuorten työllistymistä tuettiin lisäämällä koulutuspaikkoja ja ohjauksella. (Sipilä ym., 2011, s. 121.) Koulutusmahdollisuuksien laajentamisesta huolimatta nuorisotyöttömyys on yleistynyt (Järvinen & Vanttaja, 2013, s. 510).

Koulupudokkaiden yhteiskunnallista asemaa on heikentänyt koulutuksen ja työmarkkina-aseman välisen yhteyden kasvu (Järvinen & Vanttaja, 2013, s. 510). Aiempien tutkimusten mukaan 1990-luvulta lähtien vähän tai ei ollenkaan koulutusta vaativien työpaikkojen määrä on vähentynyt ja kysyntä työmarkkinoilla kohdistunut kouluttautuneisiin nuoriin (Kuronen, 2011, s.17). 1990-luvulta lähtien koulutusryhmien väliset työttömyyserot ovat kasvaneet (Järvinen & Vanttaja, 2013, s. 510). Vähän koulutetut nuoret ovat aiempaa heikommassa yhteiskunnallisessa asemassa. Pelkästään peruskoulun suorittaminen ei enää riitä turvaamaan työllistymistä, kun toisen asteen tutkinnosta on vähitellen tullut edellytys vakaalle työmarkkinauralle. Kouluttautumisesta on vähitellen muodostunut välttämätön ehto työmarkkinoihin kiinnittymiseksi. (Vanttaja ym., 2019, s. 492.)

Koulupudokkuus on ollut kasvussa. Noin 15 prosenttia nuorista jää vaille toisen asteen tutkintoa (Heinonen, 2021, s. 573). Tilastokeskuksen mukaan vuonna

2020 keskeyttämisprosentti oli ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa 13,3 prosenttia ja nuorille suunnatussa lukiokoulutuksessa 3,6 prosenttia – keskeyttäminen kasvoi molemmissa, mutta oletettavasti kevättalvella alkanut koronapandemia lisäsi keskeyttämistä (Tilastokeskus, 2022). Keskeyttämisprosentit ovat huomattavasti suurempia kuin lukuvuonna 2014–2015, jolloin vastaavat luvut olivat 6,8 prosenttia ammatillisessa koulutuksessa ja 1,4 prosenttia lukiokoulutuksessa (Vasalampi ym., 2017). Syksyn 2022 perusopetuksen jälkeisen koulutuksen yhteishaussa hakijoita oli 75 612 ja valittuja 70 050 (Vipunen, i.a.). Nuorisobarometrin 2021 mukaan 15–29-vuotiaista vastaajista kahdella prosentilla ei ole tutkintoa eivätkä opiskele ja kuudella prosentilla peruskoulu on ylin suoritettu tutkinto (Nuorisobarometri 2021).

Koulupudokkuus on seurausta lukuisista eri tekijöistä. Oppilaan etäännyttämisen pois koulun vaikutuspiiristä on katsottu olevan pitkäkestoinen prosessi (Virtanen, 2017, s. 4), ja vain harvoin opintojen keskeytymiselle on yksittäinen syy; sen sijaan yleistä on, että keskeytyminen on usean eri päällekkäin kasautuneen tekijän summa (Kuronen, 2011, s. 24). Koulunkäynnin onnistumiseen vaikuttavat sosiaalinen tausta ja elinolot sekä taloudelliset, terveydelliset ja sosiaaliset olosuhteet (Sipilä ym., 2011, s. 122). Aholan & Gallin tutkimuksessa (2010, s. 132) nuoret näkivät koulupudokkaiksi jäämisen johtuvan rakenteellisista tekijöistä, kun taas heidän ohjaajillaan oli taipumus keskittyä yksilöllisiin syihin.

Suomalaisista koulutuksen ja työelämän ulkopuolisista nuorista tehtyä tutkimusta on riittämättömästi ja erityisesti pitkittäistutkimuksia tehdään vähän (Järvinen ym., 2013, s. 510). Aiemmissä tutkimuksissa on havaittu tarve tarkentavalle tutkimukselle opintopolkujen keskeytymisen taustatekijöistä (Kantasalmi ym., 2021). Opintojen keskeytyminen on yleensä seurausta useista päällekkäisistä tekijöistä (Kuronen, 2011, s. 24). Koulukielteiset nuoret eivät muodosta yhtenäistä ryhmää, joiden kouluun sitoutumattomuuden taustalla olisi samantyyppisiä taustatekijöitä, vaan nuorten välillä on yksilöllisiä eroja. Koulukielteiset nuoret muodostavat toisistaan eroavia alaryhmiä, joiden tunnistaminen ja tarkempi analysointi auttaisi kehittämään nuorten yksilöllisiä eroja paremmin huomioivia tukitoimia. (Vanttaja ym., 2019.)

3 KOULUPUDOKKUUS JA SOSIAALIALA

Koulupudokkuus ja sen ennaltaehkäisy ovat sosiaalialan kannalta monin tavoin merkittäviä aiheita. Sosiaalialan ammattilaiset tukevat oppilaita niin oppilaitoksissa kuin niiden ulkopuolisissa sosiaalipalveluissa. Lisäksi ymmärrys aihepiiristä on tärkeää jo oppivelvollisuusiän ylittäneiden asiakasryhmien, kuten koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevien nuorten aikuisten parissa työskennellessä. Sosionomin kompetensseihin kuuluu kyky asettua yhteiskunnassa haavoittuvassa asemassa olevien puolelle (Sosiaalialan AMK-verkosto, i.a.).

3.1 Koulusosiaalityö ja opiskeluhoolto

Suomalaisissa oppilaitoksissa tehdään koulusosiaalityötä, jolla ehkäistään nuorten sosiaalisia vaikeuksia (Wallin, 2011). Oppilaitoksissa sosiaalialaa on perinteisesti edustanut koulukuraattori (Gråsten ym., 2017). Kuraattorin työnkuvaan kuuluu oppilaiden ja heidän perheidensä tukeminen koulunkäyntiin tai sosiaalisiin suhteisiin liittyvissä asioissa (Suomi.fi, i.a.). Koulukuraattorin tehtävänä on tukea oppilaiden oppimista ja hyvinvointia, edistää sosiaalisia ja psyykkisiä valmiuksia sekä osallistua kouluyhteisön hyvinvointia tukevaan toimintaan. Koulukuraattori selvittää opiskelun tai hyvinvoinnin esteitä oppilaan sekä mahdollisesti hänen vanhempiansa ja oppilaitoksen henkilökunnan kanssa. (Gråsten ym., 2017.) Myös koulusosionomin työnkuvaa on alettu hahmottelemaan 2000-luvun alkupuolelta lähtien, mutta työn perustehtävää ei ole virallisesti määritelty eikä nimitystä ole käytössä kuin vain muutamissa kunnissa (Nieminen ym., 2015, s. 8, s. 35).

Koulusosiaalityö on osa laajempaa opiskeluhoollon kokonaisuutta. Opiskeluhoollolla tarkoitetaan oppimisen, psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä niin yksilöllisesti kuin yhteisöllisestikin (Kanste ym.,

2017, s. 33). Perus- ja toisen asteen oppilaiden oikeus opiskeluhuoltoon, kuten psykologi- ja kuraattoripalveluihin ja koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palveluihin on säädetty oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa (L 1287/2013, 1–5. §).

3.2 Koulunkäyntiä tukevat koulun ulkopuoliset palvelut

Koulunkäyntiä tuetaan Suomessa myös koulun ulkopuolisilla sosiaali- ja nuorisopalveluilla, kuten nuorisotyöllä, iltapäiväkerhotoiminnalla, etsivällä nuorisotyöllä, lastensuojelutyöllä, perhetyöllä sekä muulla nuorten hyvinvointia edistävällä toiminnalla tai palvelulla.

Nuorisolain tavoitteiksi on kirjattu:

- 1) edistää nuorten osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia sekä kykyä ja edellytyksiä toimia yhteiskunnassa;*
- 2) tukea nuorten kasvua, itsenäistymistä, yhteisöllisyyttä sekä niihin liittyvää tietojen ja taitojen oppimista;*
- 3) tukea nuorten harrastamista ja toimintaa kansalaisyhteiskunnassa*
(L 1285/2016 2. §).

Opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa nuorisotyön ja –politiikan yleisestä johtamisesta, yhteensovittamisesta sekä yleisten edellytysten luomisesta valtionhallinnossa. Nuorisotyön ja –politiikan aluehallinnon tehtävistä vastaavat aluehallintovirastot. (L 1285/2016 4. §.) Nuorisotyö ja –politiikka kuuluvat kunnan tehtäviin. Kunnan tulee 2 §:n tavoitteiden ja lähtökohtien mukaan luoda paikalliset olosuhteet huomioon ottaen edellytyksiä nuorisotyölle ja –toiminnalle järjestämällä palveluja ja tiloja nuorille sekä tukemalla nuorten kansalaistoimintaa. (L 1285/2016 8. §.)

Vaikkakin nuorisopalvelut ovat siis kunnan mukaan eri resurssein ja -näköisesti toteutettu, on niille niin valtiotasolla asetettuja tavoitteita, kuin myös nuorisualan järjestöjen asettamia tavoitteita. Suomen nuorisualan kattojärjestä Allianssi on kirjannut nuorisotyön ammattieettisessä ohjeistuksessaan nuorisotyön tavoitteiksi muun muassa yleisesti nuorten hyvinvoinnin edistämisen, nuorten omaehtoisen toiminnan tukemisen ja mielekkäiden yhteisöllisten vaihtoehtojen

tarjoamisen nuorten kasvu- ja elinympäristöihin, nuorten näkemisen yksilönä ja ryhmän jäsenenä, nuoren tulevaisuususkon tukemisen sekä nuorten ohjaamisen hyödyntämään formaaleja ja nonformaaleja oppimisympäristöjä ja tunnistamaan sekä kuvaamaan omaa osaamistaan ja vahvuuksiaan (Allianssi, i.a.). Näiden tavoitteiden voi mieltää tukevan niin suorasti, kuin epäsuorasti nuorten koulunkäyntiä.

3.3 Koulupudokkuuden merkitys aikuisiällä

Kouluttautuminen on tulevaisuuden hyvinvoinnin kannalta merkittävää (Heinonen, 2021, s. 572) ja siksi ymmärrys koulupudokkuudesta on olennaista myös aikuisten parissa työskenteleville sosiaalialan ammattilaisille. Aihe on yhteiskunnallisesti läpileikkaava, sillä koulupudokkuuden myöhäisvaikutukset saattavat näkyä useissa sosiaalialan asiakasryhmissä. Hyvinvoinnin ongelmat, kuten mielenterveydelliset ja toimeentulo-ongelmat, kasautuvat ilman toisen asteen tutkintoa jääneille nuorille aikuisille (Ristikari ym., 2016, s. 97).

Koulupudokkuus voi olla alku syrjäytymiselle (Ahola & Galli, 2010, s. 132). Syrjäytyminen on prosessi, jossa huono-osaisuuden kasautuessa nuori jää vähitellen yhteiskunnan ulkopuolelle (Palola ym., 2011, s. 12). Viime vuosikymmenien yhteiskunnallisessa keskustelussa on oltu huolissaan koulupudokkaiden syrjäytymisriskistä (Järvinen ym., 2013, s. 509) – toisaalta syrjäytymispuhe on saanut osakseen myös kritiikkiä sen kielteisyyden vuoksi (Ahola & Galli, 2010, s. 132). Syrjäytymisen käsite on nähty jokseenkin epäselvänä (Palola ym., 2011, s. 13–14) ja vaatii täsmennystä, mitä sillä tarkoitetaan. Useimmiten sen mielletään viittaavan ulkopuolisuuteen työelämästä, koulutuksesta ja hyvinvointijärjestelmästä, mutta laajemmin ymmärrettynä se koskee yleisesti hyväksytyjä elämäntapoja ja yhteisöllisyyttä (Myllyniemi ym., 2012, s.68–69). Syrjäytymiseen liittyvässä keskustelussa sen vastinpari on sosiaalialan yhteiskunnalliseksi tehtäväksi mielletty yhteiskuntaan liittäminen (Juhila, 2006, s. 49–52).

Koulupudokkuudella on aiemman tutkimuksen perusteella selvä merkitys nuorten hyvinvoinnin kannalta. Gretschelein ym. (2020, s. 81) haastattelututkimuksen

mukaan koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle jääminen on itsetuhoisten ajatusten ja itsemurhayritysten perusteella hyvin haitallista nuoren hyvinvoinnille. Yli puolet vain perusasteen suorittaneista nuorista on ollut psykiatrisessa erikoissairaanhoidossa tai käyttänyt psyykenlääkkeitä (Ristikari ym., 2016, s. 99). Koulupudokkuus näkyy myös kohonneena todennäköisyytenä saada rikostuomio 25 ikävuoteen mennessä (Ristikari ym., 2016, s. 99).

3.4 Koulupudokkaiden taloudellisen tuen tarve

Vain perusasteen suorittaneet ja työn ulkopuolella olevat nuoret tarvitsevat keskimääräistä enemmän tukea palvelujärjestelmältä. Kouluttamattomuus nostaa köyhyysriskiä ja on yhteydessä toimeentulotukiasiakkuuteen (Aro, 2009, s. 497). Koulupudokkaat nuoret saavat merkittävästi yleisemmin toimeentulotukea koko ikäluokkaan verrattuna (Ristikari ym., 2016, s. 99). Monet nuoret sosiaalityön asiakkaat ovat vaikeassa elämäntilanteessa ja riippuvaisia sosiaalityöstä (Palola ym., 2011, s. 37).

Nuorten aikuisten tuen saantiin kohdistuu erilaisia velvoitteita, jotka eivät välttämättä tue heikossa asemassa olevien koulupudokkaiden tarpeita. Työllisyys- ja sosiaalipolitiikassa on yleistynyt aktivointitoimenpiteiden käyttö ja ajatus sanktioiden kannustavuudesta, joiden myötä etuuksia myönnetään vain nuorille, jotka osoittavat riittävää aktiivisuutta työllistymisen tai koulutuksen edistämiseksi (Palola ym., 2011, s. 7). Palolan ym. (2011, s. 22) mukaan nuorten aikuisten tulottomuuden yleisyyden vuoksi on pohdittava toimeentuloturvan leikkausten mielekkyyttä. Gretschelin ym (2020, s. 83–84) haastattelututkimuksessa todetaan, että monesti kouluttautumisen ja työllistymisen edistäminen sanktioin tulee liian aikaisin, kun nuori tarvitsisi ensin terveystaloutta.

Nuoret aikuiset saavat ikäluokkien kokoon suhteutettuna eniten toimeentulotukea (Palola ym., 2011, s. 18). 20–24-vuotiaat miehet ovat suhteellisesti suurin väestöryhmä ainoastaan toimeentulotuen varassa vähintään 10 kuukautta eläneistä työikäisistä (Myllyniemi ym., 2012, s. 72). Opiskelu ei selitä nuorten

toimeentulotuen saantia, sillä opiskelijoista vain harva saa toimeentulotukea (Palola ym., 2011, s. 18; Myllyniemi ym., 2012, s. 72).

Huomionarvoista on myös, että lähes kaikilla alle 25-vuotiailla sosiaalityön asiakkailla on TE-toimiston antama lausunto, joka estää työmarkkinatuen saamisen (Palola ym., 2011, s. 25). 1990-luvulta lähtien työmarkkinatuki on voitu evätä alle 25-vuotiaalta, jolla ei ole työhistoriaa tai ammattitutkintoa (Myllyniemi ym., 2012, s. 72). Vuonna 2011 toimeentulotukilain 10. pykälää muutettiin niin, että täysikäisen alle 25-vuotiaan toimeentulotuen perusosaa voidaan alentaa, jos hän on keskeyttänyt tai kieltäytynyt opinnoista niin, ettei hänellä ole oikeutta työmarkkinatukeen (Palola ym., 2012, s. 5). Perusosaa voidaan alentaa Kansaneläkelaitoksen toimesta enintään 20 prosentilla perusosasta (L 1412/1997). Vuonna 2023 tämä tarkoitti lapsettomalle yksin asuvalle 111,02 euron suuruista alennusta (Kela, i.a.).

4 KIRJALLISUUSKATSAUKSEN ETENEMINEN

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvata koulupudokkuuden muodostumista Suomessa aiemmissa tutkimuksissa tunnistettujen suojaavien tai altistavien tekijöiden kautta. Työn tavoitteena on lisätä ymmärrystä koulupudokkuudesta ilmiönä ja auttaa siten hahmottamaan toimivia käytäntöjä sen ennaltaehkäisemiseksi. Pyrimme kuvailevan kirjallisuuskatsauksen menetelmin vastaamaan seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Mitkä ovat koulupudokkuudelta suojaavat tekijät Suomessa?
2. Mitkä ovat koulupudokkuudelle altistavat tekijät Suomessa?

Etsimme vastauksia tutkimuskysymyksiin kuvailevan kirjallisuuskatsauksen menetelmin (Kangasniemi, 2013, s. 294–295). Opinnäytetyömme tietoperusta koostuu koulupudokkuutta käsittelevästä kirjallisuudesta, tutkimuksista ja

tilastotiedosta. Keräämme aineiston eksplisiittisesti (Kangasniemi, 2013, s. 295). Kokoamme yhteen jo olemassa olevaa tietoa ja jäsenämme sitä. Analysoimme aineistoa induktiivisen sisällönanalyysin menetelmin pelkistämällä, teemoittamalla ja vertailemalla aineistoa (Elo ym., 2022, s. 215, s. 218). Arvioimme, miten eri taustatekijät liittyvät koulupudokkuuteen tutkimusten mukaan. Lopulta kuvaamme saatuja tuloksia sekä peilaamme niitä aiempaan tutkimukseen (Elo ym., 2022, s. 223).

4.1 Opinnäytetyön tutkimusympäristö ja työelämäkumppanit

Opinnäytetyön aineisto koostuu jo julkaistuista tieteellisistä artikkeleista, jotka käsittelevät koulupudokkuuteen yhteydessä olevia tekijöitä. Kirjallisuuskatsauksemme kohderyhmänä ovat suomalaiset nuoret, jotka ovat joko jo keskeyttäneet opintonsa, tai ovat riskissä keskeyttää nykyiset opintonsa.

Esitämme kirjallisuuskatsauksen tulokset ja johtopäätökset Vamos ry:n Vamos Akatemian seminaarissa. Seminaarit kokoavat yhteen sosiaalialan käytännön toimijat, kehittäjät, tutkijat sekä alan opiskelijat (Vamos, i.a.). Seminaareissa käsitellään pääasiallisesti koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevien sekä laajemmin haavoittuvassa asemassa elävien nuorten asemaa ja palvelujärjestelmän toimivuutta. Akatemian tavoitteena on tutkimuksiin pohjautuvasti vahvistaa palvelujen kehittämistä. (Vamos, i.a.)

4.2 Kirjallisuuskatsaus

Kirjallisuuskatsaus on tieteellinen metodi ja tutkimustekniikka, jonka avulla tutkitaan jo tehtyä tutkimusta tunnistamalla, tiivistämällä ja arvioimalla korkealaatuisessa tutkimusaineistossa tehtyjä johtopäätöksiä. Tutkimusongelman määrittämisen aihealueen tutkimusten tuloksia kriittisesti kokoamalla pystytään luomaan perustaa uusille tutkimustuloksille tai kehittää aikaisempia tuloksia. Katsauksella rakennetaan kokonaiskuvaa tietystä asiakokonaisuudesta samalla arvioiden siihen liittyvää teoriaa sekä tunnistaen mahdollisia ongelmia. (Salminen, 2011, s.

1–5.) Kuvailevalla kirjallisuuskatsauksella selvitämme, mitä ilmiöstä jo tiedetään, millaista siitä käytävä keskustelu on, mistä asioista vallitsee konsensus ja mistä asioista väitellään sekä millaisia eri teorioita ilmiöstä on muodostettu. Katsauksella pyrimme tunnistamaan tutkimusaineiston yhteneväisyyksiä, ristiriitoja ja tiedonaukkoja. (Kangasniemi, 2013, s. 294–295.)

4.3 Valmisteluvaihe

Opinnäytetyön sisällönanalyysi voitiin mieltää kolmivaiheiseksi prosessiksi. Valmisteluvaiheessa aineisto kerättiin ja siihen perehdyttiin. Analyysivaiheessa aineiston sisältöjä pelkistettiin ja ryhmiteltiin. Raportointivaiheessa ja pohdinnassa kuvattiin tuloksia ja peilattiin niitä aiempaan tutkimukseen. (Elo ym., 2022, s. 215.) Seuraavissa alaluvuissa kuvaamme opinnäytetyön etenemistä vaiheittain sekä selitämme siihen liittyviä käsitteitä.

Ennen lopullisten tutkimuskysymysten muotoilua tehtiin alustavia hakuja, jotka tukivat kysymysten määrittelyä ja niiden liittämistä teoreettiseen viitekehykseen (Kangasniemi, 2013, s. 295). Alustavilla hauilla kokosimme taustatietoa aiheestamme lukemalla koulupudokkuutta käsitteleviä tieteellisiä julkaisuja, uutisia ja muita lähteitä sekä sovimme aiheen rajauksesta. Tässä vaiheessa tarkentuivat käytettävät hakusanat, joilla etsimme tutkimusaineistoa. *Koulupudokkuuden* lisäksi päätimme sisällyttää hakuun teemat *opintojen keskeyttäminen*, *koulua käymättömyys* ja *kouluun sitoutuminen*.

4.4 Aineistonkeruu

Tämän kirjallisuuskatsauksen aineisto haettiin tieteellisistä tietokannoista ja muodostui viimeaikaisesta tutkimuksesta. Tutkimuskysymykset ohjasivat aineiston valintaa. Valinnassa kiinnitimme huomiota siihen, miten alkuperäistutkimukset vastaavat katsauksessa asetettuihin tutkimuskysymyksiin. (Kangasniemi, 2013, s. 295.) Aineistonkeruun tavoitteena oli tuottaa aineiston analyysiä varten tutkimuksen kannalta relevanttia materiaalia (Elo ym., 2022, s. 216).

Haimme tietokannoista julkaisuja, joissa käsitellään koulupudokkuuteen yhteydessä olevia tekijöitä. Käytimme hakuun Julkari- ja ERIC-tietokantoja. Ennen hakulausekkeiden muodostamista keskustelimme haun toteuttamisesta oppilaitoksemme informaattikon kanssa. Haimme julkaisuja neljällä hakusanalla, jotka olivat *koulupudokkaat*, *opintojen keskeyttäminen*, *koulua käymättömyys* ja *kouluun sitoutuminen*. Näistä kolme jälkimmäistä hakusanaa olivat alustavien hakujen perusteella yhteydessä koulupudokkuuteen. Näiden englanninkielisiksi vastineiksi valitsimme hakusanat *early school leaving*, *dropouts*, *student absenteeism* ja *school engagement*. Englanninkielisen haun tukena käytimme ERIC:in synonyymisanastoa.

Tietokanta	Pvm.	Hakulauseke	Hakulausekkeen ulkopuoliset rajaukset	Tulosten määrä
Julkari	9.5. 2023	"((Koulupudok*) OR (opintojen keskeyt*) OR (koulukäymättö*) OR (kouluun sitoutum*)) AND (dc.date.issued:[2016 TO 2023]) AND (dc.type.okm:(A1 OR A2 OR A3 OR A4))"	Alueellinen rajaus	31
ERIC	9.5. 2023	"early school leav*' or 'dropou*' or 'school engagement' or 'student absenteeism"	Alueellinen rajaus, aikarajaus ja rajaus vertaisarvioituihin artikkeleihin	17

Taulukko 1. Aineiston haku.

Tietokannoista Julkarissa käytettävä haku oli *"((Koulupudok*) OR (opintojen keskeyt*) OR (koulukäymättö*) OR (kouluun sitoutum*)) AND (dc.date.issued:[2016 TO 2023]) AND (dc.type.okm:(A1 OR A2 OR A3 OR A4))"*. Hakuun sisältyy aikarajaus ja rajaus tieteellisiin artikkeleihin. Alueellisen rajauksen Suomeen teimme käsin käydessämme läpi hakutuloksia, koska suurin osa tuloksista sijoittui Suomeen. Hakulausekkeet katkaistiin asteriskeilla, jotta samoin alkavat käsitteet kuten *"koulupudokkuus"* ja *"koulupudokkaat"* tai *"opintojen keskeyttäminen"* ja *"opintojen keskeytyminen"* sisältyisivät hakuun. Hakusanoista koulukäymättömyydellä ei ollut vaikutusta hakutulosten määrään, eli jätettäessä se pois hausta

tulosten määrä ei muuttunut. Osa valituista julkaisuista ei löytynyt hakemalla vain *koulupudokkuudella*.

ERIC:issä käytettävä haku oli All Text -kentässä *“early school leav*” or ‘dropou*’ or ‘school engagement’ or ‘student absenteeism”* ja Location Identifier -kentässä *“Finland”*. Aikarajaus ja rajaus vertaisarvioituihin tieteellisiin artikkeleihin sekä kokotekstin saatavuus asetettiin erikseen hakuvaihtoehdoista. Pyrimme pitämään haut eri tietokantojen välillä yhdenmukaisena ja käytimme myös ERIC:in haussa asteriskeja katkaisemaan hakusanoja, mutta tällä ei ollut merkitystä tulosten määrän kannalta, toisin kuin Julkarissa.

koulupudokkaat	opintojen keskeyttäminen	kouluakäymättömyys	Kouluun sitoutuminen
dropouts	early school leaving	student absenteeism	school engagement

Taulukko 2. Hakulausekkeet ja niiden englanninkieliset vastineet.

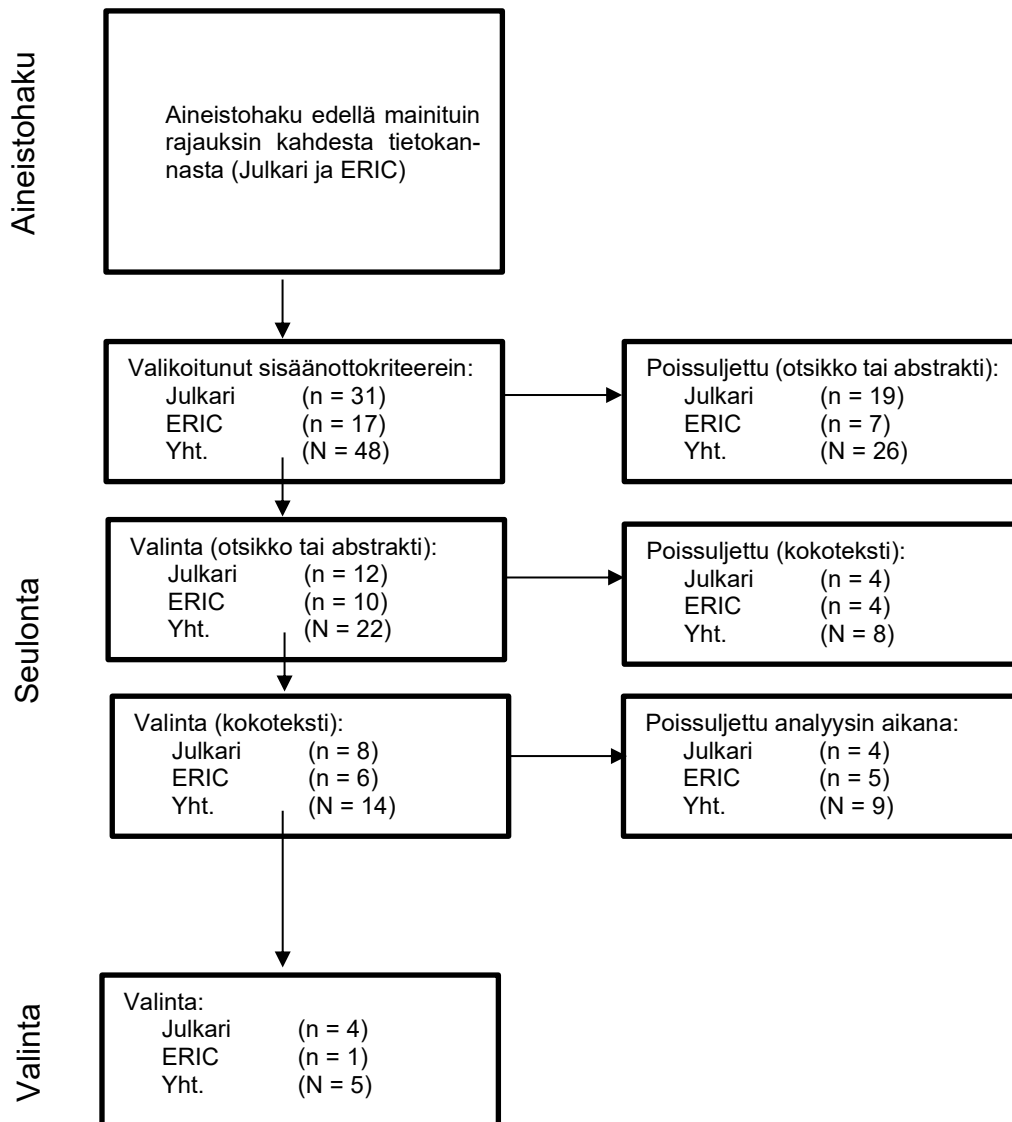
Aineiston valintaprosessi toteutettiin eksplisiittisesti. Eksplisiittinen valinta on rinnastettavissa systemaattisen kirjallisuuskatsauksen valintaprosessiin, jolloin aineiston valinta perustuu hakusanoihin sekä aika- ja kielirajauksiin ja valintaprosessi kuvataan tarkasti. Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa voidaan kuitenkin poiketa rajauksista tutkimuskysymykseen vastaamiseksi. (Kangasniemi, 2013, s. 295.) Kokosimme kirjallisuuskatsauksen aineiston hyödyntäen kuvion 1 mukaisia mukaanotto- ja poissulkukriteerejä. Aineistoon ei sisälly käsin valittuja artikkeleita.

Mukaanottokriteerit:	Poissulkukriteerit:
Kyseessä on vertaisarvioitu tieteellinen artikkeli.	Tutkimustuloksissa ei käsitellä koulupudokkuuteen yhteydessä olevia tekijöitä.
Julkaisu löytyy määritellyillä hakulausekkeilla.	Julkaisu ei käsittele oppivelvollisuuden kuuluvia opintoja.
Julkaisu on julkaistu vuonna 2016 tai myöhemmin.	Julkaisussa ei käsitellä koulupudokkuutta Suomessa.
Julkaisu on suomen- tai englanninkielinen.	
Julkaisusta on kokoteksti saatavilla.	

Taulukko 3. Mukaanotto- ja poissulkukriteerit.

Aineiston laadun takaamiseksi tarkastelimme ainoastaan vertaisarvioituja artikkeleja. Julkaisujen oli löydettävä määritellyillä hakulausekkeilla, jotta tutkimus on luotettava ja toistettavissa. Jotta pystyimme hyödyntämään artikkeleita analyysissä, oli niiden oltava suomen- tai englanninkielisiä sekä niistä tuli olla kokoteksti saatavilla. Aikarajauksena käytimme vuotta 2016, jolloin nykyinen perusopetuksen opetussuunnitelma otettiin käyttöön. Vuosiluokkien 1—6 paikalliset opetussuunnitelmat otettiin käyttöön 1.8.2016 ja vuosiluokkien 7—9 porrastetusti vuosien 2017—2019 välillä (OPH, i.a.-c). Pyrimme hyödyntämään tutkimusten ja niissä käytettyjen aineistojen ajankohtia osana analyysia koskien sitä, edelsikö aineisto oppivelvollisuuslain voimaantuloa elokuussa 2021. Näin uutta tutkimusta ei kuitenkaan ollut saatavilla riittävästi. Koska laki oppivelvollisuuden laajentamisesta on tullut vastikään voimaan, osa julkaisuista edeltää sen voimaantuloa.

Aineiston valintaprosessi

Taulukko 4. Aineiston valintaprosessi.

Aineistosta rajattiin ulos julkaisut, jotka eivät otsikon perusteella liittyneet oleellisesti aihepiiriin. Artikkelit luettiin läpi ja arvioitiin, vastasivatko ne asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Valintaprosessin myötä opinnäytetyön aineistoon valikoitui yhteensä 14 julkaisua, joista vielä osa karsiutui analyysivaiheessa. Näin lopulliseksi artikkelien määräksi jäi viisi julkaisua. Kirjallisuuskatsauksen tutkimusaineisto koostuu aiemmasta tieteellisestä tutkimuksesta, jolloin sen sisältö rajautuu julkaisujen kirjoittajien tekemien rajausten mukaisesti. Julkaisuissa oli käytetty

erilaisia tutkimusmenetelmiä. Tutkimuskysymysten kannalta oleellista valituissa julkaisuissa oli, että niissä mainittiin jokin tekijä, joka on tutkimustulosten mukaan yhteydessä koulupudokkuuteen. Luettelo kirjallisuuskatsaukseen valituista tutkimuksista on liitteessä 1.

4.5 Analyysivaihe

Laadullinen sisällönanalyysin tavoitteena on kuvata aineisto tiivistetyssä ja yleisessä muodossa (Elo ym., 2022, s. 216, s. 220). Aineiston valintaprosessin jälkeen kirjallisuuskatsaukseen valikoituneet artikkelit luettiin läpi ja niistä otettiin talteen ilmaiset, jotka vastaavat opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin. Alkuperäisilmaisuihin muodostettiin tarkasteltavaa ilmiötä eli koulupudokkuuteen yhteydessä olevia tekijöitä kuvaavia luokkia (Elo ym., 2022, s. 216, s. 220). Yksiselitteisiä syy-seuraussuhteita emme pyrkineet osoittamaan, ellei niitä aineistossa suoraan sanoitettu. Otimme ilmaisia talteen ainoastaan aineiston tutkimustuloksista. Lopuksi tutkimuskysymysten kannalta relevanttien seikkojen luokittelusta kirjoitettiin yhteenveto (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 109). Luettelo aineistoon kerätyistä tekijöistä on nähtävissä liitteessä 3.

Ilmaisujen poiminnan ohessa aineisto myös koodattiin. Koodauksen tarkoituksena on jäsentää aineistoa ja tukea sen kuvailua analyysissä (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 110). Aineiston läpikäynnissä hyödynnettävästä koodauksesta ei voida antaa yhtenäistä ohjeistusta, vaan se voidaan toteuttaa kunkin tutkimuksen kannalta järkevimmällä tavalla (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 110). Tässä opinnäytetyössä keskeistä koodauksessa oli arvioida kunkin tekijän yhteys koulupudokkuuteen sekä tiedon luotettavuus. Merkitsimme ylös seuraavia ilmaisia koskevia seikkoja:

- Onko kyseessä suojaava vai altistava tekijä?
- Kuinka merkittävä tekijä on?
- Mihin kontekstiin tekijä sijoittuu?

Jaottelimme tekijät tutkimuskysymysten mukaisesti koulupudokkuudelta suojaaviin ja altistaviin tekijöihin. Monissa ilmaisuissa yhteyden laatu oli tulkittavissa aineistosta. Aina ei kuitenkaan ollut yksiselitteistä, onko kyse suojaavasta vai altistavasta tekijästä. Esimerkiksi eräästä ilmaisusta kävi ilmi, että henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman (HO-JKS) laatiminen lisäsi opintojen keskeyttämisen todennäköisyyttä (Heinonen, 2021, s. 580) – vaikka oletettavasti suunnitelman laadinta ja sen myötä saatavat opinnonohjauksen lisäresurssit tosiasiallisesti suojaavatkin koulupudokkuudelta, on se yhteydessä keskivertoa korkeampaan todennäköisyyteen jäädä ilman toisen asteen tutkintoa. Muutamat tekijät olivat joko suojaavia tai altistavia, kuten *vanhempien koulutustaso*, jossa korkea koulutustaso suojasi ja matala vastaavasti altisti koulupudokkuudelle.

Analyysissä keskityimme ilmaisiin, joista kävi ilmi tekijän suora yhteys koulupudokkuuteen. On kuitenkin huomioitava, että ilmaisut poikkesivat toisistaan niiden luotettavuuden ja merkittävyyden kannalta. Osassa ilmaisuista painotettiin tekijän merkittävyyttä koulupudokkuuden kannalta. Merkitsimme ilmaisut merkittäviksi, jos niissä käytettiin merkittävyyttä korostavia adverbeja (aina, usein, etenkin), adjektiiveja (merkittävä, yleisin, keskeinen) tai verbejä (korostua, liittyä vahvasti). Ilmaisuja saatettiin harkinnanvaraisesti koodata merkittäviksi, jos tekijän merkittävyys kävi ilmi muutoin kuin sanavalintojen myötä. Ilmaisuista saattoi myös käydä ilmi tekijän vähäinen merkitys esimerkiksi olettamuksiin tai muihin tekijöihin verrattuna. Merkitsimme nämä ilmaisut ei-merkittäviksi.

Kun kaikki tutkimuskysymysten kannalta relevantit alkuperäisilmaukset oli kerätty, jaoteltiin ne teemoittain. Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa aineistoa analysoidaan kriittisesti ja tietoa syntetisoidaan eri tutkimuksista uuden tulkin tuottamiseksi (Kangasniemi, 2013, s. 296–297). Aineistosta ilmenneet kohdeilmion kannalta merkitykselliset seikat ryhmiteltiin kokonaisuuksiksi, jonka pohjalta ilmiötä voitiin tarkastella luokittain (Kangasniemi, 2013, s. 296–297). Sisällönanalyysi pyrkii vastaamaan tutkimuskysymyksiin kokoamalla, abstrahoimalla ja vertailemalla tutkimusaineiston tietoa (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 127–128). Analyysin myötä katsaus ei ainoastaan kerää olemassa olevaa tietoa, vaan pyrkii

luomaan uutta ymmärrystä ja kehittämään tutkimustietoa yhä eteenpäin (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 144–145).

Opinnäytetyön sisällönanalyysi toteutettiin tutkimusaineistoon pohjautuen eli induktiivisesti (Elo ym., 2022, s. 215). Induktiivisessa analyysissä luokittelu tehdään aineistoon perustuen ilman valmista runkoa tai luokittelumatriisia (Elo ym., 2022, s. 218). Julkaisuissa mainitut koulupudokkuuteen yhteydessä olevat tekijät toimivat katsauksemme teemoittelun pohjana.

Alkuperäisilmaus:	Pelkistys tekijöiksi:	Alaluokka:	Pääluokka:
<i>“Toisen asteen opintojen aloittamatta jättäminen ja tutkinnon suorittamatta jättäminen oli yleisintä niillä, joilla opetus oli pääosin tai kokonaan yksilöllistetty”</i> (Rinne ym., 2020, s. 389.)	Yksilöllistetty oppimäärä	Tehostettu tai erityinen tuki	Opinnot ja tukitoimet

Taulukko 5. Esimerkki abstrahoinnista.

Sisällönanalyysi alkoi tutkimuskysymysten kannalta relevanttien osuuksien redusoinnista eli pelkistämisestä tutkimukselle olennaisiksi elementeiksi. Analyysissä alkuperäisilmaisut pelkistettiin siten, että ne vastasivat tutkimuskysymyksiin (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 119) eli aineistosta kerätyistä sitaateista muodostettiin yksinkertaisia koulupudokkuuteen yhteydessä olevia tekijöitä. Redusoidut tekijät jäsenneltiin niputtamalla toisiinsa rinnastettavat ilmaisut yhteen muodostaen luokkia. Muodostuneita luokkia vertailtiin keskenään ja analyysin edetessä hahmottuivat niistä koostuvat pääluokkia. Induktiivisessa eli aineistolähtöisessä analyysissä muodostuvien luokkien määrää ei voida etukäteen tietää, mutta koska niiden tarkoituksena on tiivistää aineistoa, ei niitä kannata luoda liikaa (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 106). Erittelimme julkaisuista poimitut ilmaisut mainittujen tekijöiden mukaan taulukon 5 mukaisesti. Muodostuneet luokat ovat nähtävillä liitteessä 2.

Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen analyysillä vertaillaan aineistoa, arvioidaan tiedon vahvuuksia ja heikkouksia ja tehdään laajempia päätelmiä. Luokittelun jälkeen arvioimme ilmenneiden taustatekijöiden merkitystä koulupudokkuuteen vertailemalla julkaisuiden tietoja toisiinsa. Panimme erityisesti merkille, mitkä tekijät nähtiin aineistossa koulupudokkuuden kannalta keskeisinä ja mitkä tekijät toistui-
vat useassa julkaisussa. Teimme muodostuneista luokista yhteenvedot ja kä-
vimme tuloksista keskusteluja, joiden pohjalta kirjoitimme pohdinnan.

Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen viimeisessä vaiheessa tarkasteltiin ja pohdittiin tuloksia sekä arvioitiin tutkimuksen luotettavuutta ja etiikkaa. Keskeiset tulokset tiivistettiin ja johtopäätökset esitettiin. (Kangasniemi, 2013, s. 297.) Tutkimustu-
loksia verrattiin aiempaan tutkimukseen (Elo ym., 2022, s. 223). Lisäksi tässä
osiossa hahmoteltiin kysymyksiä jatkotutkimukselle (Kangasniemi, 2013, s. 297).
Sisällönanalyysin raportointivaihe perustui analyysivaiheessa muodostuneeseen
luokitteluun ja eteni yläluokista alaluokkiin. Luokat muodostavat raportin rungon.
(Elo ym., 2022, s. 223.)

5 TULOKSET

Yksittäisistä tekijöistä voitiin muodostaa kolme pääluokkaa, jotka olivat perhe-
tausta, opinnot ja tukitoimet sekä terveys ja hyvinvointi. Pääluokista perhetausta
käsittelee ylisukupolvisia tekijöitä, oppivelvollisuuden aikaisia olosuhteita sekä
sukupuolta ja etnistä taustaa. Opinnot ja tukitoimet -luokka kuvaa sekä oppilaan
mahdollisuuksia pärjätä opinnoissa että oppilaitosten tarjoamaa tukea koulun-
käyntiin. Terveydelliset tekijät jaettiin mielenterveyssairastavuuteen ja muuhun
sairastavuuteen.

Useassa artikkelissa merkittävänä teemana nähty perhetausta jakautui perheen
sosioekonomiseen asemaan ja oppivelvollisuusajan olosuhteisiin. Alaluokiksi
muodostuivat *perheen korkea* ja *matala sosioekonominen asema, sosiaalitukien*

varassa eläminen, vanhempien korkea ja matala koulutustaso, vanhempien vahva ja heikko työmarkkina-asema, lapsuuden ajan vaikeat olosuhteet, sukupuoli, maahanmuuttotausta sekä lapsuuden aikana muuttaminen. Sosioekonominen asema oli yhteydessä muihin pääluokan tekijöihin, kuten sosiaalityön varassa elämiseen sekä vanhempien koulutustasoon ja työmarkkina-asemaan. Oppilaan sukupuolen yhteys koulupudokkuuteen näyttöä aineistossa monimuotoisena.

Toisen pääluokan muodostivat opintoja ja oppilaitoksia käsittelevät tekijät, joista osa koski oppilaiden yksilöllisiä mahdollisuuksia ja voimavaroja pärjätä opinnoissa ja osa oppilaitosten sekä laajemmin yhteiskunnan tarjoamaa tukea. Alaluokiksi muodostuivat *koulumenestys, koulukiusaaminen, koulun ja luokan korkea ja matala osaamistaso, oppilaitoksen tuki sekä tehostettu tai erityinen tuki.* Yksilöllisistä tekijöistä koulumenestys oli selviten yhteydessä koulupudokkuuteen, mutta myös sosiaalisen hyvinvoinnin ja tiettyjen koulunkäyntiä tukevien yksilöllisten ominaisuuksien yhteydestä oli viitteitä. Koulun tarjoaman tuen osalta aineistossa suojaavana tekijänä nähtiin opettajien tuki ja oppilaitoksen joustavuus. Erityinen tuki oli yhteydessä koulupudokkuuden riskiin, joka selittynee ainakin osin tuen kohdentumisella keskeyttämisriskissä oleviin oppilaisiin. Oppilaiden välisiä eroja toiselta asteelta valmistumisessa kasvattivat koulujen ja luokkien väliset erot.

Aineistosta ilmeni *psykyllisen sairastavuuden* myötä koulupudokkuuteen liittyviä tekijöitä. Muu sairastavuus ei ollut aineiston perusteella yhteydessä koulupudokkuuteen. Kaikki tekijät edelsivät oppivelvollisuuden laajentumista. Pitkäaikaiset sairaudet näyttäisivät olevan usein toisen asteen opintojen aloittamatta jättämisen taustalla (Rinne ym., 2020, s. 390).

Suojaavat tekijät	
Pääluokka	Alaluokka
Perhetausta	Korkea sosioekonominen asema Vanhempien korkea koulutustaso Vanhempien työllisyys
Opinnot ja tukitoimet	Koulumenestys Koulun ja luokan korkea osaamistaso Oppilaitoksen tuki

Altistavat tekijät	
Pääluokka	Alaluokka
Perhetausta	Matala sosioekonominen asema Sosiaaliturvan varassa eläminen Vanhempien matala koulutustaso Vanhempien työttömyys Lapsuuden ajan vaikeat olosuhteet Maahanmuuttotausta Lapsuuden aikana muuttaminen
Opinnot ja tukitoimet	Koulukiusaaminen Koulun ja luokan matala osaamistaso Tehostettu tai erityinen tuki
Terveydelliset tekijät	Mielenterveyssairastavuus

Määrittämättömät tekijät	
Pääluokka	Alaluokka
Perhetausta	Sukupuoli
Terveydelliset tekijät	Somaattinen sairastavuus

Taulukko 6. Tekijöiden luokittelu.

5.1 Suojaavat tekijät

Kirjallisuuskatsauksessa muodostuneista 19 alaluokasta kuusi oli aineiston perusteella suojaavia tekijöitä. Nämä olivat *korkea sosioekonominen asema, vanhempien korkea koulutustaso, vanhempien vahva työmarkkina-asema, koulumenestys, koulun ja luokan korkea osaamistaso sekä oppilaitoksen tuki*.

5.1.1 Perhetausta

Aineiston perusteella perheen korkea sosioekonominen asema on merkittävä koulupudokkuudelta suojaava tekijä. Rinteen ym. (2020, s. 386–387, s. 390) tutkimuksessa perhetekijät selittivät erityisopetuksessa olleiden oppilaiden eroja toiselta asteelta valmistumisen suhteen, ja erityisesti perheen tulot selittivät heidän todennäköisyyttä saada toisen asteen koulutuspaikka sekä valmistua toisen asteen opinnoista.

Aineiston perusteella vanhempien korkea koulutustaso edesauttaa lasten opinnoissa pärjäämistä. Kalalahden ym. tutkimuksissa (2017, s. 42) se oli yhteydessä koulutusvalintoihin ja koulutukseen sijoittumiseen.

Aineisto tuki vanhempien työmarkkina-aseman suojaavaa merkitystä koulupudokkuudelle. Oppilaat, joiden vanhemmat eivät olleet työttöminä, jäivät epätodennäköisemmin ilman toisen asteen tutkintoa, kuin työttömänä olleiden vanhempien lapset (Vauhkonen ym., 2017, s. 506–507).

5.1.2 Opinnot ja tukitoimet

Koulumenestyksen todettiin olevan suojaavasti yhteydessä koulupudokkuuteen. Kantasalmen tutkimuksessa (2021, s. 301) koulumenestys oli ensisijainen selittävä tekijä toisen asteen koulutukseen johtavien polkujen eroissa. Heikon koulumenestyksen voi taas tulkita altistavan koulupudokkuudelle. Heikko koulumenestys ei välttämättä riitä toisen asteen opiskelupaikan saamiseen (Rinne ym., 2020,

s. 389). Peruskouluikäinen koulumenestys ja päättöarvosanat olivat vahvasti yhteydessä toisen asteen koulutusvalintoihin ja opintojen ulkopuolelle jäämiseen (Kantasalmi ym., 2021, s. 304). Arviointitutkimuksella mitattu päättelytaito selitti oppilaiden eroavia polkuja toisen asteen opintoihin tai niiden ulkopuolelle (Kantasalmi ym., 2021, s. 301).

Aineiston perusteella luokan korkea osaamistaso suojaa opintojen ulkopuolelle jäämiseltä. Oppilaiden koulumenestys ja koulutusvalinnat ovat yhteydessä kouluihin ja luokkiin, jossa he opiskelevat. Koulutuksen tasa-arvon kannalta luokkien väliset erot ovat Suomessa koulujen välisiä eroja merkittävämpiä. (Kantasalmi ym., 2021, s. 302–303.)

Opettajien tuki ja oppilaitoksen joustavuus ilmenivät aineistossa koulupudokkuudelta suojaavana tekijänä. Ilman tukea jääneet nuoret olivat keskeyttäneet opintonsa aikaisemmin kuin tukea saaneet. (Rikala, 2018, s. 164.) Tarjottu tuki ei välttämättä saavuta keskeyttämisriskissä olevia oppilaita, sillä aineiston mukaan kouluun myönteisesti suhtautuvat oppilaat osallistuivat koulukielteisiä useammin koulun tarjoamiin ohjaus- ja urasuunnittelutoimiin (Vanttaja ym., 2019, s. 498).

5.2 Altistavat tekijät

Alaluokista 11 näyttäytyivät kirjallisuuskatsauksessa koulupudokkuudelle altistavina. Nämä olivat *matala sosioekonominen asema, sosiaaliturvan varassa eläminen, vanhempien matala koulutustaso, vanhempien heikko työmarkkina-asema, koulun ja luokan matala osaamistaso, lapsuuden ajan vaikeat olosuhteet, maahanmuuttotausta, lapsuuden aikana muuttaminen, koulukiusaaminen, tehostettu tai erityinen tuki, ja mielenterveyssairastavuus.*

5.2.1 Perhetausta

Aineiston perusteella matala sosioekonominen asema, alhaiset tulot ja toimeentulo-ongelmat altistivat toisen asteen opintojen ulkopuolelle jäämiselle. Rikalan

tutkimuksessa (2018, s. 163, s. 166) lähes kaikilla koulun penkiltä työkyvyttö-mäksi jääneillä oli taustallaan vaikeita elämän olosuhteita, kuten toimeentulo-on-gelmia. Tulokset tukevat aiempaa tutkimusta, jonka mukaan 1990-luvun laman toimeentulo-ongelmat ilmenevät 2000-luvun nuorten pahoinvointina ja mielenter-veyden ongelmina (Rikala, 2018, s. 166).

Sosiaaliturvan varassa elämisen ja erityisesti vanhempien toimeentulotukiasiakkuuden nähtiin aineistossa olevan vahvasti yhteydessä koulupudokkuuden ris-kiin. Aineiston mukaan iso osa toimeentulotukea saavien vanhempien lapsista jää ilman toisen asteen tutkintoa (Vauhkonen ym., 2017, s. 506). Vanhempien toimeentulotuen asiakkuus oli heidän koulupudokkuuttaan ja työttömyyttään vahvemmin yhteydessä lasten koulupudokkuuteen (Vauhkonen ym., 2017, s. 507, s. 509). Pitkään toimeentulotukiasiakkaina olleiden vanhempien lasten todennäköisyys jäädä ilman toisen asteen tutkintoa oli merkittävästi suurempi kuin lasten, joiden vanhemmillä ei ollut toimeentulotuen asiakkuutta (Vauhkonen ym., 2017, s. 507).

Vauhkonen ym. (2017, s. 506) ja Kantasalmen ym. (2021, s. 301) tutkimustulok-sissa vanhempien matala koulutusaste oli yhteydessä lasten toisen asteen tut-kinnon suorittamiseen. Erityisopetusta saaneilla oppilailla äidin koulutus oli per-hetekijöistä perheen tulojen lisäksi merkittävimpiä tekijöitä toisen asteen opinto-jen aloittamisen kannalta (Rinne ym., 2020, s. 386).

Vanhempien työttömyyden nähtiin olevan yhteydessä lasten toisen asteen tutkin-non suorittamiseen. Pitkään työttömänä olleiden vanhempien lapsilla jäivät muita todennäköisemmin koulupudokkaiksi. Vanhempien työttömyys ei kuitenkaan tut-kimustulosten perusteella ollut yhtä merkittävästi yhteydessä lasten koulupudokkuuteen kuin vanhempien toimeentulotuen asiakkuus. (Vauhkonen ym., 2017, s. 506–507.)

Lapsuusajan vaikeiden olosuhteiden, kuten lähisuhdeväkivallan ja vanhempien alkoholismin, todettiin aineistossa olevan vahvasti yhteydessä toisen asteen opintojen ulkopuolelle jäämiseen. Lapsuusajan vaikeat olosuhteet olivat

kytköksissä myös mielenterveydellisiin ongelmiin, katkonaiseen koulupolkuun ja työkyvyttömyyteen (Rikala, 2018, s. 163–164).

Maahanmuuttotaustaiset nuoret jäivät aineistossa muita yleisemmin ilman toisen asteen opiskelupaikkaa kahden vuoden sisällä peruskoulun päättymisestä (Kantasmäki ym., 2021, s. 301). Aineiston tekijät eivät selittäneet, mistä yhteys johtuu. Tähän tekijään palataan uudelleen pohdintaosiossa, sillä aihetta käsitellään laajemmin artikkeleissa, joista alkuperäisilmaisut poimittiin.

Suomessa muuttaminen lapsuuden aikana oli aineiston perusteella yhteydessä riskiin jäädä ilman toisen asteen tutkintoa. Altistava vaikutus koulupudokkuudelle selittyy enimmäkseen McMullin ja muiden tutkimuksen mukaan muuttavan perheen jo epäedullisesta asemasta yhteiskunnassa (McMullin ym., 2021, s. 1587). Kouluiässä liikkuvuutta kokevat lapset ovat yleensä köyhemmistä perheistä: lähes kolmannes kuuluu sekä varhais-, että myöhemmässä lapsuudessa perheiden alimpaan tulokvintiiliin (McMullin ym., 2021, s. 1596–1597). Vanhempien työmarkkina-aseman tai ansiotason paraneminen muuton jälkeen ei McMullinin ym. tutkimuksen mukaan näytä kompensoivan sisäisen muuttoliikkeen kielteistä vaikutusta lasten koulutuksen keskeyttämiseen (McMullin ym., 2021, s. 1587). McMullinin ym. tutkimuksessa esiintyi myös näyttöä siitä, että ansioiden osalta vain vanhempien ansioiden lasku muuton jälkeen on yhteydessä suurempaan keskeyttämisen mahdollisuuteen verrattuna ansioiden pysyvyyteen samana muuton jälkeen. Vanhempien ero tämän ajanjakson aikana lisää keskeyttämisen riskiä verrattuna niihin, joiden vanhemmat pysyvät yhdessä. Sen sijaan ne, joiden vanhemmat olivat eronneet jo kaksi vuotta ennen muuttoa, ovat yhä vain huonommassa asemassa. (McMullin ym., 2021, s. 1599.)

5.2.2 Opinnot ja tukitoimet

Pitkäaikainen koulukiusatuksi tuleminen oli yleistä toisen asteen opinnoista työkyvyttömäksi jääneiden parissa (Rikala, 2018, s. 163). Pitkään jatkunut ulkopuolisuus ja osattomuuden kokemukset altistivat masennusoireilun vaikeutumiselle

(Rikala, 2018, s. 166), joka oli aineiston perusteella yhteydessä koulupudokkuuden riskiin.

Aineiston perusteella luokan matala osaamistaso suojaa opintojen ulkopuolelle jäämiseltä. Luokkien ja koulujen väliset erot olivat yhteydessä toisen asteen opintoihin siirtymisen onnistumiseen. Koulupudokkaat opiskelivat kouluissa ja luokissa, joissa oppilaiden osaamistaso oli keskimääräistä heikompi. (Kantasalmi ym., 2021, s. 302–303.)

Oppimisen ja koulunkäynnin tuki jaetaan yleiseen, tehostettuun ja erityiseen tukeen, jotka koostuvat erilaisista tukimuodoista, kuten tukiopetuksesta, avustajapalveluista tai apuvälineistä (OPH, i.a.-b). Erityisen tuen saanti oli aineiston perusteella yhteydessä koulupudokkuuteen. Perhetaustasta ja terveydestä riippumatta erityisopetusta saaneet oppilaat aloittivat toisen asteen opinnot ja valmistuivat niistä harvemmin kuin yleisopetuksessa olleet heikosti koulussa menestyneet oppilaat (Rinne ym., 2020, s. 389, s. 391, Kantasalmi ym., 2021, s. 305). Koulupudokkaista erityisen korkea osuus oli erityistä tukea saaneita oppilaita (Kantasalmi ym., 2021, s. 301–302). Erityisopetus voidaan tulkita suojaavaksi tekijäksi, jos nuorten kokemuksiin voidaan antaa tukea (Rinne ym., 2020, s. 391).

Yksilöllistetyn oppimäärän ja yleisopetuksen välillä oli aineistossa eroja koulupudokkuuden suhteen. Yleisopetuksessa olleet oppilaat aloittivat toisen asteen opinnot ja valmistuivat todennäköisemmin kuin erityisopetusta saaneet (Rinne ym., 2020, s. 385). Riski jättää toisen asteen opinnot aloittamatta oli kokonaan tai pääosin yksilöllistetyn oppimäärän suorittaneilla oppilaita korkeampi kuin osittain yksilöllistetyn oppimäärän suorittaneilla (Rinne ym., 2020, s. 386, s. 389). Oppimäärän yksilöllistäminen saattaa johtaa heikossa asemassa olevien nuorten opiskelumahdollisuuksien kaventumiseen (Rinne ym., 2020, s. 391).

Erityisopetusta vasta ammatillisessa oppilaitoksessa saaneilla oli merkittävä opintojen keskeytymisen riski, kun taas yleisopetuksessa sekä perus- että toisella asteella olleet valmistuivat erityisopetuksessa olleita todennäköisemmin. Erityisopetusta vain ammatillisessa oppilaitoksessa saaneilla pojilla oli hieman tyttöjä

suurempi todennäköisyys jäädä ilman toisen asteen tutkintoa. Erityisopetusta jo peruskoulussa saaneet valmistuivat vasta ammattiopinnoissa erityisopetusta saaneita todennäköisemmin. (Rinne ym., 2020, s. 387–390.)

5.2.3 Terveydelliset tekijät

Aineistossa oppilaat, joilla oli mielenterveyden häiriötä, aloittivat toisen asteen opinnot ja valmistuivat muita harvemmin. Mielenterveyssairastavuudella oli yhteys toisen asteen opintojen ulkopuolelle jäämiseen, kun sitä mitattiin erityiskorvattavien lääkkeiden käytöllä ja sairauspäivärahapäivillä. (Rinne ym., 2020, s. 386, s. 390.) Työkyvyttömäksi toisen asteen opinnoista tai heti niiden jälkeen jääneillä nuorilla masennus- ja ahdistusoireilu oli alkanut yleensä peruskoulun aikana, jolloin he saivat hoitokontaktin lasten ja nuorten psykiatriseen erikoissairaanhoidon. Toisen asteen opintoja vaikeuttivat pitkään kestänyt unettomuus, voimakas ahdistus, paniikkikohtaukset tai masennusoireilu. Opintojen kuormittavuus ja valmistumispaineet vaikeuttivat oireilua, joka puolestaan johti työn ja opintojen ulkopuolelle jäämiseen. Työkyvyttömäksi jääneillä nuorilla koulu-uupumus sekä toimeentulo-ongelmiin ja köyhyyteen liittyvä uupumus olivat yleisiä. (Rikala, 2018, s. 163–166.)

Erityisesti vakavat mielenterveyden häiriöt olivat aineiston perusteella yhteydessä koulupudokkuuden riskiin, vaikka harvinaisuutensa vuoksi niiden merkitys väestötasolla on vähäinen. Vakavat mielenterveyden häiriöt olivat yleisempiä erityisoppilaille kuin yleisopetuksessa olleilla heikosti menestyneillä oppilaille, joka osaltaan selitti erityisoppilaiden suurempaa todennäköisyyttä jäädä ilman toisen asteen tutkintoa. (Rinne ym., 2020, s. 387, s. 390.)

5.3 Määrittämättömät tekijät

Kahta alaluokkaa ei tässä katsauksessa määritelty suojaavaksi tai altistavaksi: sukupuolen yhteys koulupudokkuuteen jäi epäselväksi, kun taas somaattinen

sairastavuus ei aineiston perusteella ollut yhteydessä opintojen ulkopuolelle jäämiseen.

Sukupuolen yhteys koulupudokkuuteen oli aineistossa monimuotoinen. Metropolialueella 2011 yhteishakuun osallistuneista pojat jättivät tyttöjä yleisemmin hake-matta toisen asteen opintoihin (Kantasalmi ym., 2021, s. 300), kun taas Rinteen ym. tutkimuksessa (2020, s. 385), jonka aineistona oli Tilastokeskuksen rekiste-riaineisto vuosina 1989–1994 syntyneistä, pojat aloittivat opinnot hieman tyttöjä yleisemmin. Tytöt aloittivat toisen asteen opinnot ja valmistuivat niistä harvemmin kuin pojat (Rinne ym., 2020, s. 387, s. 389). Osittain tai kokonaan yksilöllistetyn oppimäärän suorittaneista oppilaista pojilla oli tyttöjä suurempi riski olla aloitta-matta toisen asteen opintoja (Rinne ym., 2020, s. 386). Tyttöillä yksilöllistetty op-pimäärä ei juurikaan vaikuttanut todennäköisyyteen valmistua toisen asteen opin-noista (Rinne ym., 2020, s. 386). Mielensterveys-sairastavuus oli tytöillä yleisem-pää kuin pojilla (Rinne ym., 2020, s. 389).

Somaattisella sairastavuutta ei aineiston perusteella ollut merkittävää yhteyttä koulupudokkuuteen. Muulla kuin mielensterveyteen liittyvällä sairastavuudella ei ollut suojaavaa tai altistavaa yhteyttä toisen asteen opintojen aloittamiselle (Rinne ym., 2020, s. 386). Somaattinen sairastavuus ei ollut yhteydessä toisen asteen ulkopuolelle jäämiseen, kun sairastavuutta mitattiin erityiskorvattavien lääkkeiden käytöllä ja sairauspäivärahapäivillä (Rinne ym., 2020, s. 390). So-maattisiin sairauksiin liittyvällä erityiskorvattavien lääkkeiden käytöllä ei ollut yh-teyttä opinnoista valmistumiseen. Sairauspäivärahan saanti somaattisista syistä oli altistavasti yhteydessä valmistumattomuuteen. (Rinne ym., 2020, s. 386.)

6 EETTISET NÄKÖKOHDAT JA LUOTETTAVUUS

Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen luotettavuutta on kritisoitu eikä siitä ole riittävästi menetelmäkirjallisuutta (Kangasniemi, 2013, s. 292). Menetelmän väljyyden vuoksi tutkijalla on vastuu katsauksen luotettavuudesta ja eettisyydestä. Luotettavuuden ja eettisyyden varmistamiseksi koko prosessin on edettävä johdonmukaisesti tutkimuskysymyksistä johtopäätöksiin. (Kangasniemi, 2013, s. 297–278.)

6.1 Opinnäytetyön luotettavuus

Tutkimusmenetelmien luotettavuutta arvioidaan usein validiteetin ja reliabiliteetin avulla. Laadullisen tutkimuksen piirissä näiden käyttöä on kritisoitu, sillä niiden katsotaan soveltuvan lähinnä määrällisen tutkimuksen tarpeisiin. Monissa laadullisen tutkimuksen oppaissa on ehdotettu edellä mainituista käsitteistä luopumista. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 169) Tuomi ja Sarajärvi (2018, s. 171–173) ehdottavat laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnin tueksi seuraavaa listaa huomioon otettavista seikoista: *tutkimuksen kohde ja tarkoitus, omat sitoumuksetsi tutkijana tässä tutkimuksessa, aineiston keruu, tutkimuksen tiedonantajat, tutkija-tiedonantaja-suhde, tutkimuksen kesto, aineiston analyysi, tutkimuksen luotettavuus ja tutkimuksen raportointi*. Seuraavissa alaluvuissa arvioimme opinnäytetyön luotettavuutta näiden seikkojen avulla. Tutkimuksen eettisyyteen liittyviä seikkoja käsitellään erikseen luvussa 6.2.

6.1.1 Luotettavuus valmisteluvaiheessa

Tutkimuksen kohde ja tarkoitus kuvaavat, mitä ollaan tutkimassa ja miksi (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 171). Tutkimuksen luotettavuus perustuu tutkijan ymmärrykseen tutkimuksesta kokonaisuutena sekä prosessina, jolla on tietyt tavoitteet ja menetelmät, joiden kautta tavoitteet pyritään saavuttamaan. Onnistunut tutkimus etenee johdonmukaisesti tutkimuskysymyksistä tulosten raportointiin.

Tutkimuskysymykset ovat laadullisen tutkimuksen perusta. Kysymykset on muotoiltava niin, että niihin voidaan kerätyllä tutkimusaineistolla vastata. (Elo ym., 2022, s. 217.) Osana opinnäytetyön prosessia perehdyimme sisällönanalyysiin laadullisen tutkimuksen menetelmänä. Tämä kirjallisuuskatsaus rakentuu tutkimuskysymysten ympärille, joiden kohteena ovat koulupudokkuuteen yhteydessä olevat tekijät ohjaavat aineiston keruuta ja sisällönanalyysiä. Tutkimuksen luotettavuuden takaamiseksi pidimme huolta, että aineisto ja sen analyysi tuottivat tutkimuskysymysten kannalta relevanttia tietoa eli tutkimustuloksilla selvitettiin, millaiset eri seikat ovat yhteydessä koulupudokkuuteen.

Tutkijan on tiedostettava omat sitoumuksensa tutkijana (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 172). On arvioitava omia arvoja ja oletuksia sekä niissä mahdollisesti tutkimuksen myötä tapahtuneita muutoksia (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 172). Emme antaneet oman positiomme opiskelijoina vaikuttaa tutkimuksen kulkuun, vaikka opinnäytetyö perustuukin pääasiallisesti koulumaailmaan. Käsitellessämme mahdollisia taustatekijöitä emme vahvistaneet ennakkoluuloja. Opinnäytetyö on suoritettava ammattikorkeakouluopinnoista valmistumiseksi ja tällöin valittua aihetta ja menetelmiä voi ohjata valmistumista koskevat seikat, kuten toivottu valmistuspäivämäärä tai valmistumisen jälkeiset työllistymisen tavoitteet.

Luotettavuus aineiston keruussa on merkittävä osa koko tutkimuksen luotettavuutta erityisesti aineistolähtöisessä kirjallisuuskatsauksessa, jossa koko työ perustuu aineistoon. On arvioitava, miten aineiston keruu on tapahtunut ja mitä menetelmää käytettiin sekä huomioitava mahdolliset ongelmat ja erityispiirteet (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 172). Keskeistä tutkimuksen uskottavuuden kannalta ovat asianmukaiset lähteet ja niiden pätevä käyttö (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 25). Aineiston keruu toteutui eksplisiittisesti ja keskeisenä sisäänottokriteerinä oli vaatimus, että julkaisujen tutkimustuloksista oli löydyttävä maininta koulupudokkuuteen yhteydessä olevasta tekijästä.

Ennen lopullisten hakulausekkeiden muodostamista keskustelimme haun toteuttamisesta oppilaitoksemme informaattikon kanssa. *Koulupudokkuuden* lisäksi haimme julkaisuja hakulausekkeilla *opintojen keskeyttäminen*, *koulua käymättömyys* ja *kouluun sitoutuminen*. Julkaisut, joissa ei käsitelty koulupudokkuutta

poissuljettiin aineistosta, mutta valittu haku on voinut osaltaan vaikuttaa aineistoon. Kaikkia sisään otettuja julkaisuja ei olisi löytynyt hakemalla vain *koulupudokkuutta*. On myös mahdollista, että aineiston keruussa poissuljettiin otsikon perusteella julkaisuja, joissa olisi ollut tutkimuskysymyksiin vastaavia ilmaisuja.

Osana laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arviointia Tuomi ja Sarajärvi käsittelevät tutkimuksen tiedonantaja ja heidän suhdettaan tutkijaan, heidän anonyymiteettiään sekä mahdollisuutta kommentoida tutkimuksen tuloksia ennen julkaisua (2018, s. 172). Nämä seikat eivät olleet opinnäytetyömme kannalta relevantteja, sillä aineisto muodostui vertaisarvioituista tieteellisistä artikkeleista.

6.1.2 Luotettavuus analyysivaiheessa

Sisällönanalyysi on tieteellisen tutkimuksen menetelmä, jolla aineisto järjestetään selkeään muotoon (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 127). Induktiivinen analyysi alkaa tutkimuskysymyksiin vastaavien alkuperäisilmausujen poimimiseen aineistosta (Elo ym., 2022, s. 220). Kirjallisuuskatsaus eteni aineistolähtöisesti ja siten alkuperäisilmausuja kerätessä tutkijan arvoilla ja oletuksilla ei voinut olla kovinkaan suurta vaikutusta tutkimukseen. Alkuperäisilmausujen yhteys koulupudokkuuteen ei kuitenkaan aina ollut yksiselitteinen, vaan niitä poimiessa oli arvioitava harkiten, vastaako ilmaisu tutkimuskysymyksiin.

Aihealueeseen kuuluu useita samankaltaisia tai toisiinsa yhteydessä olevia seikkoja, minkä takia oli tärkeää, että tekijät suojaavat tai altistavat nimenomaan koulupudokkuudelle, eivätkä rinnakkaisille ilmiöille, kuten syrjäytymiselle. Jos jokin yhteys koulupudokkuuteen oli välillinen toisen tekijän kautta, oli sen sisällyttäminen perusteltava lukijalle. Sisällytimme teoreettiseen viitekehykseen tarvittavat tiedot tulosten tulkitsemiseksi.

Pelkistettäessä aineistosta tutkimuksen kannalta merkittäviä ilmauksia oli huolehdittava siitä, ettei lainauksien sisällöt muutu, vaan ne tulkitaan siten, kuin ne on tarkoitettukin (Elo ym., 2022, s. 220). Jätimme alkuperäisilmaukset luettavaksi erilliseen liitteeseen, jotta lukija voi arvioida pelkistysten oikeintulkintaa. Eri

tutkimustuloksia vertaillaessa ja syntetisoidessa ei pelkistyksiä kuitenkaan voitu säilyttää täysin identtisinä alkuperäisilmaisujen kanssa.

Joissain tapauksissa aineistossa tutkittiin kohderyhmää, johon kuului sekä perus- tai toisen asteen oppilaita sekä korkeakouluopiskelijoita. Oppivelvollisuuden ulkopuolisia korkeakouluopintoja käsittelevä tutkimus ei kuulu tämän opinnäytetyön rajaukseen. Päätimme sisällyttää tällaiset ilmaisut analyysiin siltä osin, kun ne vastaavat tutkimuskysymyksiin koulupudokkuudesta.

Luokittelua arvioitaessa voidaan kysyä, soveltuuko se alkuperäisaineistoon ja millä tavoin siihen vaikuttavat tutkijoiden tekemät tulkinnat. Induktiivisessa sisällönanalyysissä luokittelurunko muodostetaan aineiston pohjalta (Elo ym., 2022, s. 218). Tämän opinnäytetyön aineisto muodostuu vertaisarvioituista tieteellisistä artikkeleista, jolloin esimerkiksi litteroinnin tai haastattelujen luotettavuuteen liittyvät seikat eivät ole relevantteja. Kirjallisuuskatsauksen luokittelu pohjautuu aineistosta ilmenneisiin suojaaviin ja altistaviin tekijöihin, joista teemoitellut ryhmät muodostavat tulososion rungon. Oli tärkeää, että muodostuneet luokat vastasivat tutkimuskysymyksiin (Elo ym., 2022, s. 224). Luokkien tuli olla johdonmukaisia eivätkä ne saaneet olla päällekkäisiä (Elo ym., 2022, s. 224). Abstrahoinnissa tutkijan harkinta korostui. Samasta aineistosta olisi voinut muodostaa useita eri teemoitteluja. Pelkistettyjä tekijöitä nimettäessä voidaan yleensä vielä hyödyntää samantyyppisiä ilmaisuja kuin aineistossa, mutta niitä yhdistävien luokkien muodostaminen ja nimeäminen vaati jo tulkintaa.

Sisällönanalyysin myötä järjestettyä aineistoa ei itsessään voida vielä esittää mielekkäänä tutkimuksen tuloksena, vaan se toimii vasta johtopäätösten teon tukena (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 122). Tulosten ja johtopäätösten luotettavuuden arviointi on keskeisimpiä laadullisen tutkimuksen arvioinnin osa-alueita (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 172) ja voidaankin sanoa, että tutkimuksen uskottavuus perustuu sen argumentoinnin pätevyyyteen (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 25). Luotettavuuden varmistamiseksi tarvitaan tutkijoiden välistä keskustelua tutkimuksen luokittelusta ja analyysistä (Elo ym., 2022, s. 224). Pidimme analyysin aikana yhteisiä tapaamisia sekä pyysimme tarvittaessa neuvoa opinnäytetyön ohjaavilta opettajilta.

6.1.3 Luotettava raportointi

Kattava tutkimuksen raportointi tuo ilmi tutkimuksen luotettavuutta. Tutkimuksen eteneminen on kuvattava yksityiskohtaisesti, jotta lukijat ymmärtävät saadut tutkimustulokset ja voivat arvioida niitä itse (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 173). Onnistunut sisällönanalyysin raportointi tuo ilmi tutkimuksen luotettavuutta (Elo ym., 2022, s. 224). Opinnäytetyön eteneminen on kuvattu yksityiskohtaisesti luvussa 3. Raportin on kuvattava tutkimuksen tuloksia selkeästi, mutta yksityiskohtaisesti. Lisäksi raportti osoittaa, että tulokset on saatu luotettavan tutkimuksen kautta. Luokittelun hahmottamisen tueksi on tapana liittää tutkimukseen sitä kuvaava taulukko (Elo ym., 2022, s. 223). Tämän kirjallisuuskatsauksen taulukot ovat opinnäytetyön liitteinä 1–3.

Raportoinnissa voidaan käyttää suoria lainauksia aineistosta tutkimuksessa tehtyjen tulkintojen ja johtopäätösten tueksi. Tutkijan tekemiä tulkintoja ja saatuja tuloksia tukevat lainaukset aineistosta tuovat esille tutkimuksen luotettavuutta. (Elo ym., 2022, s. 223.) Lainaukset eivät kuitenkaan korvaa teoreettisen tutkimuksen argumentointia ja saattavat jopa haitata sitä (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 25–26). Päätimme jättää käyttämättä suoria lainauksia raportissa. Kerätyt alkuperäisilmaisut ovat kuitenkin luettavissa liitteestä 3.

6.1.4 Opinnäytetyön kontekstiin liittyvät huomiot

Luotettavuutta arvioitaessa on huomioitava *tutkimuksen kesto* (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 171–172). Lyhytkestoinen tutkimus ei pääsääntöisesti voi selvittää pitkällä aikavälillä tapahtuvia muutoksia tai arvioida vaikuttavuutta, kun taas monivuotisessa tutkimuksessa on jo arvioitava, millaisia tuloksiin vaikuttavia muutoksia tutkimuksen aikana on tapahtunut. Liian tiukasti aikataulutettu tutkimus voi jäädä huolittelemattomaksi tai osin keskeneräiseksi. Riittävä aika tutkimuksen teko on laadullisen tutkimuksen perusvaatimuksia (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 173). Opinnäytetyön prosessi kaikkine vaiheineen kesti noin puolitoista vuotta,

jonka aikana ehdimme suunnitella työn toteutuksen perusteellisesti. Varsinainen analyysi tapahtui kesän 2023 aikana.

Opinnäytetyömme tulokset kertovat aiemmissa tutkimuksissa tehdyistä havainnoista sekä niiden yhteneväisyyksistä ja eroavaisuuksista. Työ jäsentää, millaisena koulupudokkuus aineistoon valikoituneen tutkimuksen valossa näyttäytyy. Tekemämme katsauksen pohjalta ei ole vielä mahdollista vetää johtopäätöksiä koulupudokkuuteen yhteydessä olevien tekijöiden merkittävyydestä. Tuloksiin vaikuttavat valittujen julkaisujen kontekstit, rajaukset ja tarkoitukset. Katsauksessa ei tutkittu taustatekijöiden tosiasiallista ilmenemistä, vaan analysoitiin ja jäsenneltiin niistä tehtyä tutkimusta. Tutkimme koulupudokkuutta suomalaisissa oppilaitoksissa eivätkä saamamme tulokset ole suoraan siirrettävissä muihin konteksteihin. Työ ei ole tutkinut ilmiön historiaa, vaan ajallisesti tutkimus kuvaa koulupudokkuutta siten, kuin se näyttäytyy tämänhetkisten tutkimusten valossa.

6.2 Opinnäytetyön eettisyys

Laadullisessa tutkimuksessa on pystyttävä osoittamaan, että tutkimus on *eettisesti korkealaatuinen ja luotettava* (Tuomi & Sarajärvi, 2018, luku 6.3). Tutkimuksen uskottavuus on vahvasti sidoksissa tutkijoiden tekemiin eettisiin ratkaisuihin ja perustuu hyvän tieteellisen käytännön noudattamiseen (Tuomi ym., 2018, s. 158). Ammattikorkeakoulututkintojen opinnäytetöissä tulee noudattaa hyvän tieteellisen käytännön menettelytapoja, joista on huolehdittava johdonmukaisesti koko opinnäytetyöprosessin ajan (TENK, 2013, s.9, s. 11).

Opinnäytetyön eettisyyden varmistamiseksi noudatamme hyvää tieteellistä käytäntöä HTK 2023-ohjeen mukaisesti. Tässä luvussa käsittelemme opinnäytetyön eettisyyttä pohjaten HTK-ohjeen 3. luvussa eriteltyihin tieteellisen toiminnan alueisiin, jotka ovat *toimintaympäristö, koulutus, ohjaus ja mentorointi, tieteellisen työn tekeminen, eettisyys ja ennakointi, tutkimusaineistojen käsittely ja hallinta, yhteistyö, tekijyys, julkaiseminen ja viestintä sekä asiantuntija- ja arviointitehtävät*. Näistä asiantuntija- ja arviointitehtäviin liittyneet HTK-ohjeen huomiot eivät koskeneet tätä opinnäytetyötä.

Kaksi ensimmäistä HTK-ohjeen tieteellisen toiminnan aluetta koskevat HTK-ohjeen tunnettuutta, saatavuutta, loukkausepäilyjen käsittelyä ja hyvän tieteellisen käytännön opetusta (TENK, 2013, s. 13). Opinnäytetöissä vastuu hyvän tieteellisen käytännön noudattamisesta tutkimukseen liittyvissä eettisissä kysymyksissä on oppilaitoksella (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 159). Meitä ohjeistettiin noudattamaan HTK-ohjetta ja perehdyimme ohjeen mukaisiin hyviin tieteellisiin menettelytapoihin. Opinnäytetyön prosessin aikana olimme yhteydessä ohjaaviin opettajiin ja saimme heiltä tukea työn toteuttamiseen.

6.2.1 Eettisyys opinnäytetyön prosessissa

Tieteellinen toiminta on suunniteltava, toteutettava ja dokumentoitava huolellisesti (TENK, 2013, s. 13). Tutkimuksen aihe on jo itsessään eettinen valinta (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 161). Koulupudokkuuteen yhteydessä olevia suojaavia ja altistavia tekijöitä koskevaan tutkimukseen sisältyy oletus koulupudokkuuden haitallisuudesta ja pyrkimys sen ehkäisyyn – eli opinnäytetyö on jo aiheeltaan eettinen kannanotto. Opinnäytetyön tutkimuskysymykset perustuvat osin alustavassa katsauksessa ilmenneisiin jatkotutkimuksen tarpeisiin ja osin uuden oppivelvollisuuslain myötä syntyneeseen tarpeeseen arvioida uudelleen koulupudokkuuteen yhteydessä olevia tekijöitä.

Suunnittelussa on huomioitava aiempi tutkimustieto (TENK, 2013, s. 13). Työn teoreettisena viitekehyksenä toimivat luvut koulupudokkuuteen liittyvien keskeisten käsitteiden määrittelyistä (luku 2) ja koulupudokkuuden merkityksestä sosiaalialalle (luku 3). Luvut tukevat lukijaa opinnäytetyön tutkimustulosten tulkitsemisessa ja arvioinnissa. Huolimaton raportointi on vastoin hyvää tieteellistä käytäntöä (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 159). Tässä opinnäytetyössä olemme pyrkineet kuvaamaan työn etenemistä selkeästi ja yksityiskohtaisesti. Raportointia monimutkaistaa opinnäytetyön oppimistehtävätyyppinen luonne, jossa suunnittelusta huolimatta toteutus on muotoutunut tarpeiden mukaan työn edetessä.

Tarvittavista luvista ja suostumuksista on huolehdittava jo ennen aineistonkeruuta. Sidonnaisuuksista, kuten rahoituslähteistä, on ilmoitettava toiminnan kumppaneille ja kohteille. (TENK, 2013, s. 13.) Kirjallisuuskatsauksen aineisto koostui jo aikaisemmin julkaistuista artikkeleista, joten opinnäytetyötä varten ei tarvinnut erikseen hakea tutkimuslupaa. Toiminta ei saa vaarantaa tutkijoiden tai tutkittavien terveyttä tai turvallisuutta (TENK, 2013, s. 13). Tämän kirjallisuuskatsauksen aineisto koostui aiemmasta tutkimuksesta ja siksi terveyttä ja turvallisuutta koskevat kysymykset eivät olleet opinnäytetyön kannalta relevantteja.

Aineiston käyttöön liittyvistä seikoista, kuten sen käsittelystä, omistuksesta ja säilyttämisestä on sovittava kaikkien osapuolten kesken. Tietosuojaa sekä salassapittoa ja luottamuksellisuuteen liittyviä velvoitteita on noudatettava. (TENK, 2013, s. 13–14.) Opinnäytetyön aineisto koostuu kahdesta tietokannasta haetuista tieteellisistä artikkeleista. Tietokannoista Julkari on vapaasti käytettävissä ja sen julkaisuihin saa viitata (Julkari.fi, i.a.). Sen sijaan EBSCO:n kautta tehtävä haku ERIC-tietokannasta ei ole vapaasti käytettävissä. Opinnäytetyön aineistonkeruun eteneminen on dokumentoitu yksityiskohtaisesti ja valikoituneet julkaisut ovat lukijan nähtävissä. Emme jaa julkaisuja eteenpäin.

6.2.2 Eettisyys opinnäytetyön julkaisussa

Toiminnan alkaessa on sovittava yhteistyökumppaneiden kanssa tavoitteista sekä oikeuksista ja velvollisuuksista (TENK, 2013, s. 14). Tässä opinnäytetyössä yhteistyö oli tutkimustulosten esittämistä, joten yhteistyötaholla ei ollut osuutta työn toteutuksessa. Olimme yhteydessä yhteistyötahoon ja sovimme opinnäytetyön julkaisuun ja tutkimustulosten esittämisestä.

Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu muiden työn arvostus. Muihin julkaisuihin viitataan asianmukaisesti (TENK, 2013, s. 14.). Puutteellinen viittaaminen aikaisempiin tutkimustuloksiin on hyvän tieteellisen käytännön vastaista (Tuomi ym., 2018, s. 159). Olemme opinnäytetyössä pyrkineet esittämään aineiston tutkimustulokset sellaisina, kuin ne on tarkoitettu ymmärrettäväksi. Tätä vahvistaa liite 3, jossa ilmaisut ovat luettavissa alkuperäismuodoissaan. Kirjallisuuskatsauksessa

aineistoa kuitenkin käsitellään eri tavoin – arvioiden, vertaillen, ja tehden laajempia päätelmiä – joka väistämättä johtaa aineiston tulkintaan. Tieteelliset erimielisyydet tulkinnoista ja arvioinnista eivät ole vilppiä (Tuomi & Sarajärvi, 2018. s. 159). Viestinnän on oltava rehellisestä ja avointa. Sovitaan julkaisun tekijyydestä, kirjoittajuudesta ja kirjoittajien nimien järjestyksestä. Yhteistyökumppaneita informoidaan työn julkaisusta. (TENK, 2013, s. 14.)

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Koulupudokkuuden muodostuminen ei ole yksiselitteistä, eikä aineistossa havaituista tekijöistä voitu etsiä tai löytää sille yksittäisiä juurisyitä. Sen sijaan kirjallisuuskatsauksen tulokset viittaavat siihen, että koulupudokkuuden muodostumiseen vaikuttavat samanaikaisesti useat eri suojaavat ja/tai altistavat tekijät. Tätä johtopäätöstä tukee aiemman tutkimuksen havainnot siitä, että koulupudokkuuden muodostuminen tapahtuu usean eri elämän osa-alueen vaikutuksesta. Opinnoissa etenemisen vaikeudet ovat seurausta samanaikaisten, esimerkiksi perheeseen, toimeentuloon ja terveyteen liittyvien seikkojen yhteisvaikutuksesta (Kallio ym. 2016; Ristikari ym. 2016).

Analyysin perusteella perhetaustaan liittyvät tekijät ovat aineistossa esitetyistä tekijöistä koulupudokkuuden kannalta merkittävimpiä. Perhetaustaan liittyviä tekijöitä muodostui luokittelussa eniten ja niiden merkitystä myös useimmiten korostettiin aineistossa. Yksittäisistä tekijöistä erityisen merkittäväksi osoittautui perheen sosioekonominen asema, johon suurin osa muista perhetausta-pääloukan tekijöistä, kuten vanhempien koulutustaso, lapsuuden aikana muuttaminen tai työmarkkina-asema oli tiiviisti yhteydessä. On myös mainittavan arvoista, että Kallion ym. tutkimuksen mukaan (2016, s. 654—655) sosioekonomisten riskitekijöiden päällekkäisyys itsessään altistaa toisen asteen opinnoista valmistumattomuudelle. Tuloksemme tukevat aiempaa tutkimusta perheen sosioekonomisen taustan merkityksestä. Aiemman tutkimuksen perusteella perheen sosiaalinen

huono-osaisuus sekä vanhempien työttömyys, matala koulutusaste tai sosiaaliturvien varassa eläminen lisäävät koulupudokkuuden riskiä (Kallio ym., 2016, s. 654).

Sosiaaliturvien varassa eläminen ja erityisesti vanhempien toimeentulotukiasiakkuus oli tuloksissamme yhteydessä koulupudokkuuden riskiin. Toimeentulotuki on viimesijainen etuus ja kohdentuu huono-osaisimmille kotitalouksille, minkä vuoksi toimeentulotuen varassa eläminen on näennäisesti yhteydessä koulupudokkuuteen. Sosiaaliturvien saanti itsessään tuskin altistaa koulupudokkuudelle, vaan riski koulupudokkuudelle pohjautuu ennemminkin heikosta sosioekonomisesta asemasta ja toimeentulo-ongelmista.

Perhetaustan osalta sellaisia koulupudokkuudelle altistavia tekijöitä, jotka eivät olleet tiiviisti yhteydessä perheen sosioekonomiseen asemaan, olivat *lapsuuden ajan vaikeat olosuhteet, sukupuoli* sekä *maahanmuuttotausta*. Sukupuolen yhteys koulupudokkuuteen oli aineistossa monimuotoinen, ja sitä koskevat ilmaisut olivat lähes ristiriitaisia, vaikka artikkelien tulokset eivät olleetkaan suoraan vertailukelpoisia. Kirjallisuuskatsauksessamme kävi ilmi maahanmuuttotaustan altistava yhteys koulupudokkuuteen, mutta aineiston tekijät eivät selittäneet, mistä yhteys johtuu. Aineistoon valittujen artikkelien perusteella voidaan kuitenkin katsoa mahdolliseksi, että kyse on osin maahanmuuttotaustaisten nuorten kokemista koulunkäynnin vaikeuksista. Maahanmuuttajataustaiset nuoret Kalalahden ym. tutkimuksessa (2017, s. 37–41) kokivat koulunkäynnin vaikeammaksi kuin muut, vaikka he toisaalta olivat keskivertoa koulumyönteisempiä.

Opintojen ja tukitoimien pääluokan osalta merkittävimpiä suojaavia tekijöitä oli koulumenestys. Kantasalmen tutkimuksessa (2021, s. 301) koulumenestystä kuvattiin jopa ensisijaisena tekijänä toisen asteen koulutukseen johtavien polkujen eroissa. Koulumenestystä voi ajatella ainakin osittain eri suojaavien ja altistavien tekijöiden mittarina, sillä koulumenestys muodostuu mitä luultavimmin useasta eri tekijästä. Heikosti koulussa menestyvien oppilaiden tueksi olisikin hyvä karjottaa muita mahdollisia tekijöitä ja tarjota tukea niiltä osin. Tulosten perusteella koulupudokkuuden riskissä olevat oppilaat tunnistetaan ja heille tarjotaan tukea. Tuen voidaan tulkita olevan kuitenkin oppilaiden tarpeisiin nähden riittämätöntä,

sillä esimerkiksi erityisen tuen saanti on tilastollisesti yhteydessä koulupudokkuuden riskiin. Erityinen tuki kohdentuu koulupudokkuuden riskissä oleviin oppilaisiin, minkä vuoksi se oli vahvasti yhteydessä todennäköisyyteen jäädä ilman toisen asteen tutkintoa. Erityinen tuki sinänsä voidaan kuitenkin tulkita suojaavaksi tekijäksi, jos tukea annetaan oppilaan tarpeisiin nähden riittävästi (Rinne ym., 2020, s. 391). Erityisopetukseen osallistuneet oppilaat kärsivätkin usein muista koulupudokkuudelle altistavista tekijöistä, kuten vanhempien vähätuloisuudesta ja alhaisemmasta koulutustasosta. Tulokset viittaavatkin enemmän siihen, että riski koulupudokkuudelle muodostuu erityisen tuen saantiin johtavista tekijöistä, eikä tuen saannista itsestään. Huomionarvoista tekijöiden yhteenkietoutumisen kannalta on, että erityisopetukseen osallistuneiden oppilaiden vanhemmat olivat muita vanhempia vähätuloisempia ja alemmin koulutettuja (Rinne ym., 2020, s. 385–386.). Toiselle asteelle siirtyminen viivästyi tehostettua tukea saavilla oppilaille muita useammin (Kantasalmi ym., 2021, s. 305), mutta heidän koulupudokkuudesta ei ollut aineistossa mainintaa.

Tulostemme mukaan terveydellisistä tekijöistä ainoastaan mielenterveydelliset tekijät altistivat koulupudokkuudelle. Vakavat mielenterveyden häiriöt olivat merkittävästi yhteydessä koulupudokkuuden riskiin, vaikka harvinaisuutensa vuoksi niiden merkitys jää väestötasolla vähäiseksi (Rinne ym., 2020, s. 387, s. 309). Tuloksissa ei ilmennyt pääluokkaan kuuluvia suojaavia tekijöitä. *Somaattinen sairastavuus* oli ainoa kirjallisuuskatsauksessa ilmennyt tekijä, joka näyttäytyi selvästi koulupudokkuuden kannalta ei-merkittävänä.

7.1 Pohdinta

Uuden oppivelvollisuuslain myötä kaikki peruskoulun suorittaneet alle 18-vuotiaat ovat tietyin poikkeuksin velvoitettuja jatkamaan opintoja toiselle asteelle, kunnes he täyttävät 18 vuotta tai suorittavat toisen asteen tutkinnon. Oppivelvollisuuden laajentumista seurataan vuosina 2021-2024 (OKM, i.a.-b), mutta voidaan jo olettaa, että se on mitä todennäköisimmin ehkäissyt koulupudokkuutta poistamalla mahdollisuuden jäädä ilman jatko-opintoja peruskoulun jälkeen. Ennen oppivelvollisuuden laajentumista esimerkiksi peruskouluaikainen koulumenestys oli

aineiston perusteella keskeinen koulupudokkuudelle altistava tekijä siirtymässä toiselle asteelle (Kantasalmi ym., 2021, s. 301). Vain murto-osa koulutuksen ulkopuolelle jääneistä nuorista oli työllisiä 18-vuotiaana (Seuri ym., 2018, s. 19) Toisaalta voi olla, että osa opintojen keskeytymisestä vain siirtyy peruskoulun päättymisestä toiselle asteelle – tähän viittaavat havainnot eroilmoituksista heti oppivelvollisuuden päättyessä (Yle, 2024). Oppivelvollisuusudistus antaa tilaisuuden puuttua heikkoon koulumenestykseen toisen asteen opinnoissa, jos putoamisriskissä olevien oppilaiden opinnoissa pärjäämistä tuetaan riittävästi. Kirjallisuuskatsaukseen valikoituneet artikkelit antoivat vain viitteitä oppivelvollisuuden laajentumisen merkityksestä koulupudokkuudelle. Muutoksen seurauksia tulisi arvioida, kun uutta tutkimusta aiheesta on saatavilla.

Tässä kirjallisuuskatsauksessa keräsimme aineistosta vain koulupudokkuuteen yhteydessä olevia tekijöitä. Aiemman tutkimuksen perusteella sitoutumattomuus koulunkäyntiin voi altistaa koulupudokkuudelle (Vanttaja ym., 2019, s. 491). Koulun sitoutumiseen liittyvät tekijät jäivät kuitenkin katsauksen ulkopuolelle. Aineistonvalinnan yhteydessä ilmeni useita vartenotettavia tutkimuksia, jotka sisälsivät kouluun sitoutumiseen liittyviä tekijöitä. Emme kuitenkaan tässä katsauksessa sisällyttäneet aineistoon muita kuin selvästi koulupudokkuuteen liittyviä ilmaisuja. Kouluun sitoutumisen tekijöitä ja niiden merkitystä koulupudokkuudelle on tulevaisuudessa syytä tutkia.

Työn tavoitteena on lisätä ymmärrystä koulupudokkuudesta ilmiönä ja auttaa siten hahmottamaan toimivia käytäntöjä sen ennaltaehkäisemiseksi. Tutkimuskysymysten perustuminen koulupudokkuudelta suojaaviin ja sille altistaviin tekijöihin oli näiden tavoitteiden kannalta toimiva valinta. Yksinkertaiset kysymykset pitivät kirjallisuuskatsauksen johdonmukaisena kokonaisuutena. Jako suojaaviin ja altistaviin tekijöihin oli keskeistä, jotta tuloksista voitaisiin hahmottaa sekä koulupudokkuuden riskitekijöitä, että keinoja sen ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tukeen. Jako ei kuitenkaan sujunut täysin ongelmitta. Tarvittiin tarkempaa määrittelyä, mitä näillä käsitteillä tässä työssä tarkoitetaan. Esimerkiksi *erityisen tuen saanti* näyttäytyi tilastojen perusteella koulupudokkuudelle altistavana tekijänä, vaikka kyse saattaakin olla tuen kohdentumisesta putoamisriskissä oleviin oppilaisiin. Osalle suojaavista tekijöistä, kuten *vanhempien korkea koulutustaso*,

löytyi myös vastaava altistava tekijä. Lisäksi työhön on voinut vaikuttaa se, ettei suojaavia tekijöitä voida välttämättä yhtä yksiselitteisesti osoittaa koulupudokkuuden kannalta merkityksellisiksi. Monet mahdollisesti suojaavat tekijät saattoivat aineiston mukaan esimerkiksi tukea kouluun sitoutumista, mutta varsinaista ennaltaehkäisevyyttä ei aineistossa ilmaistu.

Kirjallisuuskatsauksessa muodostui yhteensä kolme pääluokkaa ja 19 alaluokkaa, joiden avulla jäsensimme aineistosta poimittuja koulupudokkuuteen yhteydessä olevia tekijöitä. Luokittelu auttaa ymmärtämään, missä yhteiskunnan osaluueessa on suurin tarve koulupudokkuuden ennaltaehkäisylle, joka taas tukee ennaltaehkäisyn suunnittelua. Muodostunut luokittelu on vain yksi monesta vaihtoehdosta. Luokittelussa korostuvat perhetausta, mielenterveys, koulussa pärjäämiseen tarvittavat resurssit sekä oppilaitosten ja laajemmin yhteiskunnan tarjoama tuki oppilaille. Tekijät olisi voitu järjestää myös toisin, jolloin tuloksissa olisivat korostuneet eri ulottuvuudet. Tästä huolimatta kirjallisuuskatsauksen tulokset muodostavat yhdenlaisen kehyksen, jonka kautta koulupudokkuuden muodostumista voidaan hahmottaa. Jäsennellyt tekijät auttavat hahmottamaan koulupudokkuuden muodostumista, joka tämänkin opinnäytetyön perusteella on lukuisten suojaavien ja altistavien tekijöiden summa.

7.2 Jatkotutkimus

Koulupudokkuus altistaa hyvinvoinnin ongelmille myöhemmällä iällä ja se onkin toisinaan nähty yhteiskunnasta syrjäyttävän kierteen lähtöpisteenä. Tämä kirjallisuuskatsaus luo pohjaa tulevalle tutkimukselle jäsentäen vuoden 2016 jälkeen toteutetuissa tutkimuksissa ilmenneitä koulupudokkuudelta suojaavia ja sille altistavia tekijöitä. Tulevaisuudessa koulupudokkuuden ilmiötä tutkittaessa voidaan tämän katsauksen tuloksia hyödyntää jo aiemmissa tutkimuksissa todettujen tekijöiden sekä niiden merkittävyuden ja lisätutkimuksen tarpeen määrittämisessä. Osana alustavia aineistohakuja kävi ilmi myös tekijöitä, joiden yhteys koulupudokkuuteen on osoitettu tutkimuksissa, jotka eivät valikoituneet tämän katsauksen aineistoon. Tuloksille muodostunut luokittelu voi selventää koulupudokkuuden tutkimista jatkossa.

Aloittaessamme työtä aioimme osana analyysiä arvioida myös oppivelvollisuuden laajentumisen merkitystä koulupudokkuuteen yhteydessä oleviin tekijöihin. Katsaukseen valikoituneet artikkelit eivät kuitenkaan suoraan vastanneet tähän. Oppivelvollisuuden laajentumisen seurauksia tulisi arvioida, kun uutta tutkimusta aiheesta on saatavilla. Tämä kirjallisuuskatsaus keskittyi ainoastaan tekijöihin, joiden yhteys koulupudokkuuteen ilmeni selvästi aineiston tutkimusten tuloksista. Koulupudokkuuden muodostumista voisi kuitenkin tutkia jatkossa laajemminkin, selvittäen esimerkiksi kouluun sitoutumisen merkitystä koulupudokkuudelle. Aineistossa mainittiin lukuisia seikkoja, jotka olivat yhteydessä kouluun sitoutumiseen tai kiinnittymiseen, mutta joiden yhteydestä koulupudokkuuteen ei ollut mainintaa. Tiukka rajaus ainoastaan koulupudokkuuteen jätti alkuperäisilmaisista pois myös opintojen keskeyttämistä käsitteleviä ilmaisuja, koska ei voitu osoittaa, onko keskeyttäminen johtanut pysyvästi koulutuksen ulkopuolelle. Kirjallisuuskatsauksessa muodostunutta luokittelua voisi käyttää myös empiirisen tutkimuksen pohjana ja selvittää, miten koulupudokkuudelta suojaavat ja altistavat tekijät ilmenevät käytännössä.

7.3 Sosiaalialan ammatillinen osaaminen

Tämän opinnäytetyön tekeminen ja sen myötä saadut tulokset edistävät sosionomin ammatillisiin kompetensseihin kuuluvia eettistä, tutkimuksellista ja asiakastyön osaamista (Sosiaalialan AMK-verkosto, i.a.). Opinnäytetyön aihe syntyi halusta vaikuttaa kiinnostavaan ja ajankohtaiseen yhteiskunnalliseen ongelmaan sekä pyrkiä tuottamaan tietoa, jonka avulla kyseistä ongelmaa voisi ymmärtää paremmin, ennaltaehkäistä ja täten edistää yhteiskunnallista hyvinvointia. Perehtyminen suojaaviin ja altistaviin tekijöihin syventää ja monipuolistaa ymmärrystä koulupudokkuudesta ja auttaa etsimään ratkaisuja asiakkaiden ongelmiin. Asiakkaiden taustojen ymmärtäminen tukee asiakkaan empaattista kohtaamista ja vähentää aiheeseen liittyvien ennakkoluulojen ja asenteiden vaikutusta asiakastyössä. Tieto koulupudokkuuden muodostumisesta edesauttaa ennaltaehkäisevän työn varhaisen tuen menetelmien soveltamista. Valmiin opinnäytetyön voi

mieltää edistävän haavoittuvassa asemassa olevien lapsien- ja nuorien asemaa koulumaailmassa ymmärryksen ja tiedon avulla.

Opinnäytetyön tekeminen on kehittänyt meidän omaa tiedon etsimisen, analysoimisen ja tuottamisen taitoa sekä vakiinnuttanut tutkimuseettisten periaatteiden ja ohjeiden mukaista työskentelyä. Työn suunnittelu ja toteutus vaati kattavaa perehtymistä aiheeseen, työn laajuuden hillitsemistä sekä jatkuvaa pohdintaa siitä, mikä on työlle keskeistä. Koemme oppineemme aiheesta paljon sellaista, joka ei päätynyt lopulliseen työhön. Parityönä toteutettu opinnäytetyö on myös kehittänyt taitoa käydä rakentavaa keskustelua ja pohtia monimutkaisiakin yhteiskunnallisia aiheita.

LÄHTEET

- Ahola, S., & Galli, L. (2010.) *Nuorten koulupudokkaiden ja heidän ohjaajiensa syrjäytymispuheen ulottuvuudet*. Teoksessa Puhakka, T., Kuussaari, K., & Anttila, A. (2010). *Ohipuhuttu nuoruus? Nuoriso-tutkimusverkosto*. THL. Valtion nuorisoasiain neuvottelukunta 2010.
- Allianssi. (i.a.). *Nuorisotyön ammattieettiset ohjeet*. Saatavilla 13.02.2024 <https://nuorisoala.fi/nuorisotyon-ammattieettiset-ohjeet/>
- Aro, M. (2009.) *Koulutus ja hyvinvointipuutteet*. *Yhteiskuntapolitiikka* 74 (2009):5
- Elo, S., Tohmola, A., Kajula, O., & Kääriäinen, M. (2022.) *Laadullisen sisälönanalyysin vaiheet ja eteneminen*. *Hoitotiede* 2022, 34 (4).
- Gretschel, A., & Myllyniemi, S. (2020.) *Kuulummeko yhteiskuntaan?* Kunnallisuuden kehittämissäätöön Tutkimusjulkaisu-sarjan julkaisu nro 110. Otavan Kirjapaino Oy.
- Gråsten-Salonen, H. & Mehtiö, M. (2017.) *Koulun sosiaalityö osana opiskeluhuoltoa*. Julkaisussa *Sosiaalityön käsikirja*. Tietosanoma.
- Heinonen, T. (2021.) *Nuorten mielenterveyskuntoutujien kokemuksia opintojen keskeyttämisestä ja siihen johtaneista tekijöistä*. *Yhteiskuntapolitiikka* 86 (2021):5–6. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2021112456872>
- Krogerus, A. (22.12.1992). *Koulujen oppilashuollosta tinkiminen on lyhyntäköistä ja kosta tuu lähivuosina... Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000003200163.html>
- Julkari.fi (i.a.) *Julkari* [verkkosivu]. Saatavilla 19.6.2023 <https://www.julkari.fi/>
- Juhila, K. (2006.) *Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina*. Vastapaino.
- Järvinen, T., & Vanttaja, M. (2013.) *Koulupudokkaiden työurat. Vuosina 1985 ja 1995 koulutuksen ja työn ulkopuolella olleiden nuorten urapolkujen vertailua*. *Yhteiskuntapolitiikka* 78 (2013):5
- Kangasniemi, M., Utriainen, K., Ahonen, S., Pietilä, A., Jääskeläinen, P., & Liikanen, E. (2013.) *Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsenettyyn tietoon*. *Hoitotiede* 25 (4) 291–301.
- Kanste, O., Halme, N., & Perälä, M. (2017.) *Viidesluokkalaisten oppilaiden näkemyksiä hyvinvoinnista, kouluyhteisöstä ja palveluista*. Raportti

- 1/2017. THL. Juvenes Print – Suomen yliopistopaino Oy.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-824-1>
- Kantasalmi, K, Kupiainen, S., Dobewall, H., Hautamäki, J., Hotulainen, R., Karvonen, S., & Rimpelä, A. *Metropolialueen nuorten siirtyminen toisen asteen koulutukseen*. Yhteiskuntapolitiikka 86 (2021):3.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/142699/YP2103_Kantasalmiym.pdf
- Kela. (i.a.) *Perusosan määrä*. Saatavilla 18.5.2023 <https://www.kela.fi/toimeentulotuki-perusosan-maara>
- Kuronen, I. (2011.) *"Mun kompassin neula vaan pyörii" – keskeyttämiskokemuksia ammatillisesta koulutuksesta*. Jyväskylän yliopistopaino. Tutkimuslauseita 41.
- L 628/1998. Perusopetuslaki 21.8.1998/628. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>
- L 1214/2020. Oppivelvollisuuslaki 30.12.2020/1214. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2020/20201214>
- L 1285/2016 Nuorisolaki 21.12.2016/1285. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20161285>
- L 1287/2013. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 30.12.2013/1287. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2013/20131287>
- L 1412/1997. Laki toimeentulotuesta 30.12.1997/1412. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1997/19971412>
- Marttunen, M., Huurre, T., Strandholm, T., & Viialainen, R. (toim.). (2013). *Nuorten mielenterveyshäiriöt. Opas nuorten parissa työskenteleville aikuisille*. Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-245-647-2>
- Merikukka, M., Ristikari, T., & Kiilakoski, T. (2019.) *Suojaako yläkouluiikäisten nuorten osallisuuden kokemus koulussa lyhyeltä koulutuspolulta?* Yhteiskuntapolitiikka 84 (2019):4. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019091828778>
- Myllyniemi, S., & Gissler, M. Tilasto-osio. Teoksessa Pekkarinen, E., Vehkalahti, K., & Myllyniemi, S. (toim.) (2012.) *Lapset ja nuoret instituutioiden kehyksissä. Nuorten elinolot -vuosikirja 2012*. Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 131. Unigrafia Oy.

- Nieminen, S., & Turunen, J. (2015). *Koulusosionomi oppilaan äänen kuulijana: Kuraattorin kumppaniksi koulun sosiaalityöhön*. Tampereen ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201505158189>
- Nurmi, J-E., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen L., & Ruoppila, I. (2014). *Ihmissen psykologinen kehitys*. PS-kustannus.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (i.a.-a) *Kysymyksiä ja vastauksia oppivelvollisuudesta*. Saatavilla 21.3.2024.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (i.a.-b) *Oppivelvollisuuden laajentamisen seuranta kohteet ja aikataulu*. Saatavilla 21.3.2024 <https://okm.fi/documents/1410845/22596361/Oppivelvollisuuden+laajentamisen+seurannan+kohteet+ja+aikataulu+290822.pdf/>
- Opetushallitus. (i.a.-a.) *Oppivelvollisuuden laajentaminen*. Saatavilla 11.12.2023. <https://www.oph.fi/fi/oppivelvollisuuden-laajentaminen>
- Opetushallitus. (i.a.-b) *Oppimisen ja koulunkäynnin tuki*. Saatavilla 10.10.2023. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/oppimisen-ja-koulunkaynnin-tuki>
- Opetushallitus. (i.a.-c). *Perusopetuksen opetussuunnitelman ydinasiat*. Saatavilla 14.6.2023
- Palola, E., Hannikainen-Ingman, K., & Karjalainen, V. (2012.) *Nuoret koulutuspudokkaat sosiaalityön asiakkaina. Tapaustutkimus Helsingistä*. THL. Juvenes Print – Tampereen yliopistopaino. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-245-632-8>
- Ristikari, T., Törmäkangas, L., Lappi, A., Haapakorva, P., Kiilakoski, T., Merikukka, M., Hautakoski, A., Pekkarinen, E., & Gissler, M. (2016.) *Suomi nuorten kasvu ympäristönä. 25 vuoden seuranta vuonna 1987 Suomessa syntyneistä nuorista aikuisista*. Raportti 9/2016. Nuorisotutkimusseura ry, verkkojulkaisuja 101.
- Saaranen-Kauppinen, A., & Puusniekka, A. (2006.) *KvaliMOTV — Menetelmäopetuksen tietovaranto*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaristo. Saatavilla 13.3.2023 https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_2_2.html
- Saikkonen, P., Blomgren, S., Karjalainen, P., & Kivipelto, M. (2015.) *Poistaako sosiaalityö huono-osaisuutta? KAKS – Kunnallisan alan kehittämässä-tiö*. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-7072-35-6>

- Seuri, A., Uusitalo, R., Virtanen, H. (2018.) *Pitäisikö oppivelvollisuusikä nostaa 18 vuoteen?* Talouspolitiikan arviointineuvosto.
- Sipilä, N., Kestilä, L., & Martikainen, P. (2011.) *Koulutuksen yhteys nuorten työtömyyteen. Mihin peruskoulututkinto riittää 2000-luvun alussa?* Yhteiskuntapolitiikka 76 (2011):2.
- Sosiaalialan AMK-verkosto. (i.a.). *Sosiaalialan tutkinnot ja kompetenssit*.
<https://www.sosiaalialanamkverkosto.fi/sosiaalialan-tutkinnot-ja-kompetenssit/>
- Suomi.fi. (i.a.). *Koulukuraattori*. Saatavilla 14.4.2023 <https://www.suomi.fi/palvelut/koulukuraattori-kasvatuksen-ja-koulutuksen-toimiala-helsingin-kaupunki/a95e0a7b-6f93-4980-84cf-cae3a597e5b7>
- Tilastokeskus, (i.a.). *Koulupudokas*. Saatavilla 2.2.2024
<https://www.stat.fi/meta/kas/koulupudokas.html>
- Tilastokeskus. (2022). *Keskeyttäminen lisääntyi toisella asteella etenkin ammatillisessa koulutuksessa ja väheni korkea-asteella 2020*.
https://www.stat.fi/til/kkesk/2020/kkesk_2020_2022-03-17_tie_001_fi.html
- Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018.) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2023.) *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan HTK-ohje 2023*. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2/2023. https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf
- Vamos. (i.a.). *Vamos Akatemia*. Saatavilla 14.02.2024 <https://www.hdl.fi/vamos/vamos-akatemia/>
- Vanttaja, M., Af Ursin, P., & Järvinen, T. (2019.) *Kouluun sitoutumattomien nuorten tausta ja tulevaisuusodotukset*. Yhteiskuntapolitiikka 84 (2019):5–6. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019112744455>
- Vasalampi, K., & Parviainen, M. (2017). *Koulupudokkuuteen on puututtava* [verkkójulkaisu]. Ruusuipuiston kärkiuutiset 4/2017. Jyväskylän yliopisto. Saatavilla 14.4.2023 <https://peda.net/jyu/ruusuipuisto/uutisarkisto/5-2017/3>

- Vipunen. (i.a.) *Ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen yhteishaku 2020*. Opetushallinnon tilastopalvelu. <https://vipunen.fi/fi-fi/layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Ammatillisen%20koulutuksen%20ja%20lukiokoulutuksen%20yhteishaku%20-%20analyysi.xlsb>
- Virtanen, T. (2016). *Student engagement in Finnish lower secondary school*. [Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto]. (JYVÄSKYLÄ STUDIES IN EDUCATION, PSYCHOLOGY AND SOCIAL RESEARCH 562). Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-6783-3>
- Virtanen, T. (2017.) *Näkökulmia oppilaan kouluun kiinnittymiseen* [lectio praecursoria]. Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti, 2017, Vol. 27, No. 2. Niilo Mäki -säätö.
- Wallin, A. (2011). *Sosiaalityö koulussa: avaimia hyvinvointiin*. Tietosanoma.
- Yle, (2024.) *Uusi ilmiö vantaalaisessa lukiossa: opiskelijat eroavat nyt joukolla heti täysi-ikäistyttyään*. Saatavilla 21.3.2024.

LIITE 1. LUETTELO KATSAUKSEEN VALITUISTA TUTKIMUKSISTA

Vuosi	Tekijät	Julkaisu	Koulupudokkuuteen yhteydessä olevat tekijät
2018	Rikala, S.	Masennus, työkyvyttömyys ja sosiaalinen eriarvoisuus nuorten aikuisten elämäkuluissa	Lapsuuden ajan vaikeat olosuhteet; mielen-terveysairastavuus; oppilaitoksen tuki
2021	Kantasalmi, K., Kupiainen, S., Dobewall, H., Hautamäki, J., Hotulainen, R., Karvonen, S., & Rimpelä, A.	Metropolialueen nuorten siirtyminen toisen asteen koulutukseen: Keiden koulupolku on suora, keiden viivästynyt tai mutkainen?	Sukupuoli; maahanmuuttotausta; koulumenestys; vanhempien korkea koulutustaso; vanhempien matala koulutustaso; koulun ja luokan korkea osaamistaso; koulun ja luokan matala osaamistaso; tehostettu tai erityinen tuki
2017	Vauhkonen, T., Kallio, J., & Erola, J.	Sosiaalisen huonosuorituksen ylisukupolvisuus Suomessa	Vanhempien korkea koulutustaso; vanhempien matala koulutustaso; sosiaalitukien varassa eläminen; vanhempien työllisyys; vanhempien työttömyys
2020	Rinne, H., Korkeamäki, J., Naamanka, E., & Villa, T.	Erityisopetukseen osallistuminen ja opintojen jatkaminen toisella asteella	Tehostettu tai erityinen tuki; sukupuoli; mielen-terveysairastavuus; somaattinen sairastavuus; korkea sosioekonominen asema; matala sosioekonominen asema; vanhempien korkea koulutustaso; vanhempien matala koulutustaso; koulumenestys
2021	McMullin, P., Karhula, A., Kilpi-Jakonen, E.	Geographical Mobility and Children's Non-Completion of Upper Secondary Education in Finland and Germany: Do Parental Resources Matter?	Lapsuuden aikana muuttaminen

LIITE 2. KATSAUKSEN TEKIJÖIDEN LUOKITTELU

Pelkistykset tekijöistä	Alaluokat	Pääluokka
Toimeentulo-ongelmat (Rikala ym.); perheen tulot (Rinne ym.)	Sosioekonominen asema	Perhetausta
Vanhempien koulutustaso (Vauhkonen ym.); äidin koulutus (Kantasalmi ym., Rinne ym.)	Vanhempien koulutustaso	Perhetausta
Vanhempien työmarkkina-asema (Vauhkonen ym.)	Vanhempien työmarkkina-asema	Perhetausta
Vanhempien toimeentulotukiasiakkuus (Vauhkonen ym.)	Sosiaaliturvan varassa eläminen	Perhetausta
Vaikeat elämän olosuhteet ja kokemukset, lähisuhdeväkivalta, vanhempien alkoholismi (Rikala); perhemuoto (Rinne ym.)	Lapsuuden ajan vaikeat olosuhteet;	Perhetausta
Lapsuuden aikana muuttaminen (McMullin ym.)	Lapsuuden aikana muuttaminen	Perhetausta
Maahanmuuttotausta (Kantasalmi ym.)	Maahanmuuttotausta	Perhetausta
Sukupuoli (Kantasalmi ym., Rinne ym.)	Sukupuoli	Perhetausta
Koulumenestys, päättelytaito, oppimisasenteet (Kantasalmi ym.); tulevaisuuden suunnitelmat (Vanttaja); peruskoulussa saavutettu taitotaso, vaatimukset toiselle asteelle pääsyyn (Rinne ym.)	Koulumenestys	Opinnot ja tukitoimet
Koulujen väliset osaamiserot, luokkien väliset erot (Kantasalmi ym.)	Koulun ja luokan osaamistaso	Opinnot ja tukitoimet
Opettajien tuki ja oppilaitoksen joustavuus (Rikala)	Oppilaitoksen tuki	Opinnot ja tukitoimet
Koulukiusaaminen (Rikala)	Koulukiusaaminen	Opinnot ja tukitoimet
Tehostettu tai erityinen tuki (Kantasalmi ym.); yksilöllistetty oppimäärä, yleisopetus, erityisoppilastausta, varhainen tuen saanti (Rinne ym.)	Tehostettu tai erityinen tuki	Opinnot ja tukitoimet
Masennusoireilu, unettomuus, ahdistusoireilu, paniikkikohtaukset (Rikala); mielenterveys-sairastavuus, erityiskorvattavien lääkkeiden käyttö, sairauspoissaolot, vakavat mielenterveyden häiriöt, sairauspäivärahan saanti (Rinne ym.)	Mielenterveys-sairastavuus	Terveydelliset tekijät
Muu sairastavuus, muu lääkitys, pitkäaikainen sairaus (Rinne ym.)	Somaattinen sairastavuus	Terveydelliset tekijät

LIITE 3. LUETTELO AINEISTOSTA KERÄTYISTÄ TEKIJÖISTÄ

Yhteydet koulupudokkuuteen, Kantasalmi ym., 2021:

Pelkistys	Lk.	Koodaus	Alkuperäisilmaisu
Sukupuoli	3	Altistava	“Kuten taulukosta 1 nähdään, pojat olivat tyttöihin nähden yliedustettuja sekä suoraan ammatilliseen koulutukseen siirtyneissä että niiden joukossa, jotka eivät lainkaan hakeneet toiselle asteelle tai joiden tilanne on rekisteritiedon valossa epäselvä.” (Kantasalmi ym., 2021, s. 300.)
Maahanmuuttotausta	2.1	Altistava	“Taulukosta 1 voidaan lisäksi nähdä, että maahanmuuttotaustaiset oppilaat ovat kokonaisuuteensa nähden yliedustettuja sekä niiden joukossa, jotka eivät hakeneet tai saaneet opiskelupaikkaa toisella asteella ainakaan kahden perusopetuksen päättymistä seuranneen vuoden aikana,” (Kantasalmi ym., 2021, s. 301.)
Koulumenestys	1.1	Suojaava	“Taulukossa 1 näkyneet erot selittyvät ensisijaisesti oppilaiden peruskouluaikaisella koulumenestyksellä (tieto kaikilta yhteishakuun osallistuneilta),” (Kantasalmi ym., 2021, s. 301.)
Päättytaito; oppimisasenteet; vanhempien korkea koulutustaso; vanhempien matala koulutustaso;	1.1; 1.2	Suojaava	“(…) mutta ryhmät eroavat toisistaan myös vuoden 2014 (9. lk) arviointitutkimuksessa mitattujen ja koulumenestyksen kanssa korreloivien päättytaidon, oppimisasenteiden sekä oppilaiden kotitaustan suhteen (taulukko 2).” (Kantasalmi ym., 2021, s. 301.)
Tehostettu tai erityinen tuki	2.2	Altistava	“Ryhmät erosivat toisistaan myös tukea saaneiden oppilaiden osuudessa. Erityistä tukea saaneiden oppilaiden osuus oli erityisen korkea niiden joukossa, joiden siirtymisestä toisen asteen opintoihin ei löydy tietoa ainakaan kahden ensimmäisen peruskoulun jälkeisen vuoden aikana.” (Kantasalmi ym., 2021, s. 301–302.)
Koulun ja luokan matala osaamistaso; luokkien väliset erot	2.2	Altistava	“(…) kaksi vuotta peruskoulun jälkeen ilman toisen asteen opiskelupaikkaa olevat opiskelivat luokissa ja kouluissa, joiden oppilaiden osaamisen taso oli keskimääräistä heikompi.” (Kantasalmi ym., 2021, s. 303.)
Koulumenestys	1.2	Suojaava tai altistava	“Valinnan vahva yhteys oppilaiden peruskoulumenestykseen näkyi selvinä eroina lukioon ja ammatilliseen koulutukseen hakeutuvien sekä erilaisia polkuja toiselle asteelle siirtyvien tai sen ulkopuolelle jäävien nuorten päättöarvosanoissa.” (Kantasalmi ym., 2021, s. 304.)

Tehostettu tai erityinen tuki	2.2	Altistava	“Tehostettua tai erityistä tukea saavien oppilaiden siirtyminen toisen asteen opintoihin viivästyi selvästi muita useammin, ja nimenomaan erityistä tukea saaneista oppilaista huomattava osuus ei ilmeisesti siirtynyt toisen asteen opintoihin tutkimusjakson aikana.” (Kantasalmi ym., 2021, s. 305.)
-------------------------------	-----	-----------	--

Yhteydet koulupudokkuuteen, Rikala 2018:

Pelkistys	Lk.	Koodaus	Alkuperäisilmaisu
Vaikeat elämän olosuhteet ja kokemukset; toimeentulo-ongelmat; lähisuhdeväkivalta; vanhempien alkoholismi; vakava, vuosia jatkunut koulukiusaaminen	2.1; 2.2	Merkittävä; altistava	“Kaikkien koulun penkiltä työkyvyttömäksi jääneiden lapsuusaikaan liittyi vaikeita elämän olosuhteita ja kokemuksia, kuten toimeentulo-ongelmia, lähisuhdeväkivaltaa, vanhempien alkoholismia tai vakavaa, vuosia jatkunutta koulukiusaamista.” (Rikala, 2018, s. 163.)
Masennus- ja ahdistusoireilu	2.3	Altistava	“Masennus- ja ahdistusoireilu oli alkanut jo alakoulussa tai viimeistään yläkoulun viimeisellä luokalla.” (Rikala, 2018, s. 163.)
Unettomuus; voimakas ahdistus; paniikkikohtaukset; masennusoireet	2.3	Altistava	“Peruskoulun jälkeen polku vei ammattikouluun tai lukioon. Nuoret yrittivät käydä koulussa, mutta ennemmin tai myöhemmin se koettiin mahdottomaksi esimerkiksi pitkään kestäneen unettomuuden, voimakkaan ahdistuksen, paniikkikohtausten tai masennusoireiden takia.” (Rikala, 2018, s. 164.)
Opettajien tuki ja oppilaitoksen joustavuus	1.2	Suojaava	“Koulusta valmistuminen vaati kuitenkin opettajien tukea ja oppilaitoksen joustavuutta – näitä vaille jääneet nuoret keskeyttivät nopeammin.” (Rikala, 2018, s. 164.)
Oireilun vaikeutuminen	2.3	Altistava	“Oireilun vaikeutuminen puolestaan johti opintojen tai töiden keskeytymiseen, ja lopulta myös pysyvämpään työn ja opintojen ulkopuolelle jäämiseen.” (Rikala, 2018, s. 165.)

Lapsuudenkodin vaikeat elinolosuhteet; toimeentulo-ongelmat; lähisuhdeväkivalta; alkoholismi	2.1	Merkittävä; altistava	<p>“Lapsuudenkodin vaikeat elinolosuhteet, kuten toimeentulo-ongelmat, lähisuhdeväkivalta ja alkoholismi, nousivat analyysissä voimakkaasti esille. Lähes puolella kaikista haastateltavista oli taustallaan lapsuuden vaikeita elinolosuhteita, mutta ne painotettiin selvästi alaryhmiin, joissa työkyvyttömäksi oli jääty jo teiniässä koulun penkiltä tai myöhemmin epävakasta työmarkkinataustasta.” (Rikala, 2018, s. 166.)</p> <p>“Usein lapsuuden vaikeat olosuhteet olivat kytköksissä jo peruskouluiässä alkaneisiin vakaviin mielenterveysongelmiin, toisen asteen opintojen keskeyttämiseen, katkonaiseen koulupolkuun ja epävakaiseen työmarkkina-asemaan.” (Rikala, 2018, s. 166.)</p>
--	-----	-----------------------	--

Yhteydet koulupudokkuuteen, Vauhkonen ym., 2017:

Pelkistys	Lk.	Koodaus	Alkuperäisilmaisu
Vanhempien koulutusaste	2.1	Altistava	“Vain perusasteen tutkinnon suorittaneiden lapsista 30 prosentilla ei ole toisen asteen tutkintoa 22-vuotiaana.” (Vauhkonen ym., 2017, s. 506.)
Vanhempien toimeentulotukiasiakkuus	2.1	Altistava	“Myös toimeentulotuen asiakkaana olleiden lapsista iso osa on ilman tutkintoa nuorina aikuisina (33 %:lla lyhytaikainen ja 40 %:lla pitkäaikainen asiakkuus).” (Vauhkonen ym., 2017, s. 506.)
Vanhempien työttömyys	2.1	Altistava	“Pitkä- ja lyhytaikaisesti työttöminä olleiden vanhempien lapsista runsaat 20 prosenttia on ilman tutkintoa 22-vuotiaana.” (Vauhkonen ym., 2017, s. 506.)
Vanhempien pitkäaikais-työttömyys; vanhempien lyhytaikainen työttömyys; vanhempien työllisyys	1.1; 2.1	Altistava; suojaava	“Mallin 2 mukaan pitkään työttömänä olleiden lapsilla on viisi prosenttiyksikköä (lyhemmän aikaa työttömänä olleiden lapsilla 3 prosenttiyksikköä) suurempi koulupudokkuuden todennäköisyys verrattuna lapsiin, joiden vanhemmat eivät olleet työttöminä.” (Vauhkonen ym., 2017, s. 506 – 507.)
Vanhempien toimeentulotuen asiakkuus	2.1	Merkittävä; altistava	“Vanhempien toimeentulotuen asiakkuudella on huomattavasti vanhempien työttömyyttä vahvempi yhteys lasten koulupudokkuuteen. Pitemmän aikaa toimeentulotuen asiakkaana olleiden lapsilla on 19 prosenttiyksikköä suurempi (lyhemmän aikaa toimeentulotuen asiakkaina olleiden lapsilla 12 prosenttiyksikkö) suurempi todennäköisyys jäädä ilman toisen asteen tutkintoa kuin niillä, joiden vanhemmat eivät olleet asiakkaina.” (Vauhkonen ym., 2017, s. 507.)

Vanhempien pitkäaikainen toimeentulotukiasiakkuus; vanhempien koulupudokkuus	2.1	Altistava	“Vanhempien pitkäaikaisella toimeentulotukiasiakkuudella on selvästi voimakkaampi yhteys lasten koulupudokkuuteen kuin on vanhempien koulupudokkuudella.” (Vauhkonen ym., 2017, s. 507.)
Vanhempien toimeentulotukiasiakkuus	2.1	Merkittävä; altistava	“Lisäksi erityisesti vanhempien toimeentulotukiasiakkuus ennustaa lasten koulupudokkuutta, mikä puolestaan tukee myös hypoteesia 3 lasten koulupudokkuuden osalta.” (Vauhkonen ym., 2017, s. 507.)
Vanhempien koulupudokkuus	2.1	Altistava	“Vanhempien koulupudokkuus kuitenkin ennustaa enemmän lasten koulupudokkuutta kuin muuta huono-osaisuutta.” (Vauhkonen ym., 2017, s. 508.)
Vanhempien toimeentulotukiasiakkuus	2.1	Altistava	“Vanhempien toimeentulotukiasiakkuus oli myös heidän koulupudokkuuttaan ja työttömyyttään voimakkaammin yhteydessä lasten koulupudokkuuteen ja työttömyyteen.” (Vauhkonen ym., 2017, s. 509.)

Yhteydet koulupudokkuuteen, Rinne ym., 2020:

Pelkistys	Lk.	Koodaus	Alkuperäisilmaisu
Yksilöllistetty oppimäärä; yleisopetus	2.2	Suojaava tai altistava	“Toisen asteen opintojen aloittamatta jättäminen oli yleisintä niillä, joiden oppimäärä oli pääosin tai kokonaan yksilöllistetty (pojista 10 ja tytöistä 13 %:lla). Harvinaisinta se oli yleisopetuksessa olleilla” (Rinne ym., 2020, s. 385.)
Sukupuoli	3	Altistava	“Opintojen aloittamatta jättäminen oli tytöillä hieman poikia yleisempää.” (Rinne ym., 2020, s. 385.)
Erityisoppilastausta; yksilöllistetty oppimäärä; sukupuoli; yleisopetus	2.2; 3	Altistava	“Myös valmistuminen vaihteli erityisoppilastaustan mukaan. Niistä, joilla oppimäärä oli pääosin tai kokonaan yksilöllistetty, pojista 54 ja tytöistä peräti 60 prosenttia ei ollut valmistunut 20. ikävuoteen mennessä. Vastaavat osuudet yleisopetuksessa olleilla, koulussa keskimääräistä heikommin menestyneillä olivat 36 ja 46 prosenttia.” (Rinne ym., 2020, s. 385.)
Mielenterveys; erityiskorvattavien lääkkeiden käyttö; sairauspoissaolot; muu sairastavuus	2.3; 3	Altistava; merkittävä; ei merkittävä	“Toisen asteen opintojen aloittamatta jättämisessä oli isoja eroja mielenterveyden mukaan, mitattiinpa mielenterveyttä erityiskorvattavien lääkkeiden käytöllä peruskouluaikana, sen jälkeen tai sairauspoissaoloilla (liitetaulukko 3, ks. www.julkari.fi). Niistä, joilla oli mielenterveyden häiriöitä, vajaa viidennes ei aloittanut toisen asteen opintoja. Tämä oli moninkertaisesti muihin verrattuna. Sen sijaan muu sairastavuus

			<i>ei juuri ollut yhteydessä opintojen aloittamiseen.” (Rinne ym., 2020, s. 386.)</i>
Vakavat mielenterveyden häiriöt; muu lääkitys; sairauspäivärahan saanti	2.3; 3	Altistava; ei merkittävä	<i>“Tulokset olivat samanlaisia valmistumisen suhteen. Ne, joilla oli tunnistettuja vakavia mielenterveyden häiriöitä, valmistuivat muita harvemmin. Muu lääkitys ei ollut yhteydessä valmistumiseen. Muusta syystä sairauspäivärahapäivällä olleilla valmistuminen oli muita harvinaisempaa.” (Rinne ym., 2020, s. 386.)</i>
Sukupuoli; yksilöllistetty oppimäärä	2.2; 3	Altistava	<i>“Pojilla, jotka olivat suorittaneet peruskoulun oppimäärän osittain yksilöllistettynä, oli kaksinkertainen riski (OR 2,16, 95 % LV 1,94–2,41) olla aloittamatta toisen asteen opintoja ja pääosin tai kokonaan yksilöllistetyn oppimäärän suorittaneilla lähes nelinkertainen riski (OR 3,83, 95 % LV 3,47–4,24) yleisopetuksessa olleisiin verrattuna (malli 1). Tytöillä erot olivat hieman poikia matalammat.” (Rinne ym., 2020, s. 386.)</i>
Perheen tulot; äidin koulutus	2.1	Merkittävä; altistava	<i>“Yksittäisistä perhetekijöistä erityisopetuksessa olleiden heikompaan toisen asteen opintojen aloittamista selittivät eniten perheen tulot ja äidin koulutus (tuloksia ei esitetä tässä).” (Rinne ym., 2020, s. 386.)</i>
Muu sairastavuus	3	Ei merkittävä	<i>[toiselta asteelta valmistumattomuuden suhteen] “Terveysmuuttujista vakiointiin vain mielenterveyteen liittyvät tekijät, sillä muilla ei ollut yhteyttä toisen asteen opintojen aloittamatta jättämiseen.” (Rinne ym., 2020, s. 386.)</i>
Sukupuoli	3	Ei merkittävä	<i>“Tytöillä osittain yksilöllistetyn oppimäärän suorittaneet eivät juuri eronneet yleisopetuksessa olleista.” (Rinne ym., 2020, s. 386.)</i>
Perheen tulot	1.1; 2.1	Merkittävä; altistava	<i>[toiselta asteelta valmistumattomuuden suhteen] “Perhetekijöistä tulot selittivät eniten.” (Rinne ym., 2020, s. 386–387.)</i>
Perhetekijät	1; 2	Suojaava tai altistava	<i>“Yhteensä perhetekijät selittivät eroista neljänneksen paitsi osittain yksilöllistetyn oppimäärän suorittaneilla tytöillä yli puolet (malli 2). Mielenterveyden vakiointi selitti erityisoppilaiden yleisopetuksessa olleita suuremmasta valmistumattomuudesta 3–9 prosenttia (malli 3).” (Rinne ym., 2020, s. 387.)</i>
Erytisopetus vain ammatillisessa oppilaitoksessa; Yleisopetus	2.2	Altistava	<i>“Harvinaisinta valmistuminen oli niillä, jotka olivat olleet erityisopetuksessa vain ammatillisessa oppilaitoksessa ja yleisintä sekä perus- että toisella asteella yleisopetuksessa olleilla (taulukko 3).” (Rinne ym., 2020, s. 387.)</i>
Sukupuoli	3	Altistava	<i>“Jokaisessa ryhmässä [ammattikoulusta] valmistuminen oli tytöillä</i>

			<i>harvinaisempaa kuin pojilla ($p < 0,05$).” (Rinne ym., 2020, s. 387.)</i>
Erityisopetus vain ammatillisessa oppilaitoksessa; yleisopetus	2.2	Altistava	<i>“Ennen vakiointveja valmistumattomuuden todennäköisyys oli korkein vain ammatillisessa oppilaitoksessa erityisopetusta saaneilla (taulukko 4). Pojilla se oli 2,9-kertaista (OR 2,89, 95 % LV 2,75–3,00) ja tytöillä 2,4-kertaista (OR 2,39, 95 % LV 2,26–2,53) koko ajan yleisopetuksessa olleisiin verrattuna (malli 1).” (Rinne ym., 2020, s. 388.)</i>
Perhetekijät	1.1; 2.1	Suojaava tai altistava	<i>“Perhetekijät, eritoten tulot, selittivät eroista eniten vain perusasteella erityisopetuksessa olleilla, tytöillä peräti kolmanneksen. (malli 2)” (Rinne ym., 2020, s. 388.)</i>
Erityisopetus vain ammatillisessa oppilaitoksessa; yleisopetus	2.2	Altistava	<i>“Myös vakiointtien jälkeen vain ammatillisessa oppilaitoksessa erityisopetuksessa olleilla oli suurin todennäköisyys olla valmistumatta, pojilla 2,7-kertainen (OR 2,65, 95 % LV 2,56–2,79) ja tytöillä 2,2-kertainen (OR 2,19, 95 % LV 2,07–2,32) yleisopetuksessa olleisiin verrattuna.” (Rinne ym., 2020, s. 388.)</i>
Erityisopetus	2.2	Altistava	<i>“Erityisopetuksessa olleet aloittivat toisen asteen opinnot ja valmistuivat sieltä harvemmin kuin yleisopetuksessa olleet, keskimääräistä heikommien koulussa menestyneet.” (Rinne ym., 2020, s. 389.)</i>
Yksilöllistetty oppimäärä; sukupuoli	2.2; 3	Altistava	<i>“Toisen asteen opintojen aloittamatta jättäminen ja tutkinnon suorittamatta jättäminen oli yleisintä niillä, joilla opetus oli pääosin tai kokonaan yksilöllistetty, ja jokaisessa ryhmässä tytöillä yleisempää kuin pojilla.” (Rinne ym., 2020, s. 389.)</i>
Erityisopetus vain ammatillisessa oppilaitoksessa; perhetausta; mielenterveys-sairastavuus	2.2; 2.3	Altistava; ei merkittävä	<i>“Ammatillisessa oppilaitoksessa aloittaneilla valmistuminen oli harvinaisinta niillä, jotka olivat olleet erityisopetuksessa vain ammatillisessa oppilaitoksessa. Perhetausta ja mielenterveys-sairastavuus selittivät eroja vain hieman.” (Rinne ym., 2020, s. 389.)</i>
Erityisopetuksen saanti	2.2	Altistava	<i>“Tutkimuksemme osoittaa, että erityisopetusta saaneiden nuorten koulutuspolut eroavat keskimääräistä heikommien koulussa menestyneiden nuorten koulutuspoluista. Tuloksemme ovat samankaltaisia kuin Yhdysvalloissa – erilaisista koulutusjärjestelmistä huolimatta erityisopetusta saaneet nuoret eivät saavuta samoja oppimistuloksia, ja he keskeyttävät toisen asteen opinnot muita useammin (Aron & Loprest 2012). Samansuuntaisia tuloksia erityisoppilaiden toisen asteen ulkopuolelle jäämisestä ja valmistumattomuudesta ovat saaneet myös Tanja</i>

			<i>Kirjavainen ja kollegat (2016) sekä Krister Karppinen (2007).” (Rinne ym., 2020, s. 389.)</i>
Yksilöllistetty oppimäärä	2.2	Altistava	<i>”Heikoiten menestyivät pääosin tai kokonaan yksilöllistetyn oppimäärän suorittaneet.” (Rinne ym., 2020, s. 389.)</i>
Koulumenestys	1.2	Altistava	<i>”Peruskoulussa saavutettu taitotaso ei välttämättä riitäkään toiselle asteelle pääsyyn.” (Rinne ym., 2020, s. 389.)</i>
Erityisopetus vain ammatillisessa oppilaitoksessa	2.2	Altistava	<i>”Kaikkein harvinaisinta valmistuminen oli erityisopetusta vasta ammattiopinnoissa saaneilla.” (Rinne ym., 2020, s. 389–390.)</i>
Erityisopetus peruskoulussa; varhainen tuensaanti	2.2	Suojaava	<i>”Myös erityisopetusta jo peruskoulussa saaneet valmistuivat heitä todennäköisemmin. Tulos voi kertoa varhaisen tuen merkityksestä, sillä varhain tunnistettujen oppimisvaikeuksien ja tarvittavan tuen saamisen tiedetään tukevan opiskelumotivaatiota ja suotuisaa elämänkulkua (Livingston ym. 2018; Partanen & Siegel 2014; De Beer ym. 2014). Peruskoulussa saatu tuki on saattanut lisätä tukea saaneiden opiskelunvalmiuksia toisella asteella (vrt. Kirjavainen ym. 2016) tai ohjaus toiselle asteelle on onnistunut paremmin.” (Rinne ym., 2020, s. 390.)</i>
Perheen tulot; erityisopetuksen saanti	1.1; 2.1; 2.2	Merkittävä; altistava	<i>”Tässä tutkimuksessa etenkin perheen tulot selittivät erityisoppilaiden toisen asteen aloittamatta jättämistä ja opinnoista valmistumattomuutta. Opintojen kustannukset ovat voineet vaikuttaa keskeyttämiseen.” (Rinne ym., 2020, s. 390.)</i>
Vakavat mielenterveyden häiriöt	2.3	Merkittävä; altistava	<i>”Vakavat mielenterveyden häiriöt olivat erityisoppilailta yleisempiä kuin koulussa heikosti menestyneillä. Oppilailta, joilla oli mielenterveyden häiriöitä, oli huomattavasti muita korkeampi riski päätyä toisen asteen ulkopuolelle. Vaikutus väestötasolla oli kuitenkin suhteellisen vähäinen häiriöiden harvinaisuuden vuoksi.” (Rinne ym., 2020, s. 390.)</i>
Mielenterveyssairastavuus; erityiskorvattavien lääkkeiden käyttö; sairauspäivärahan saanti; muu sairastavuus	2.3; 3	Altistava; ei merkittävä	<i>”Vain mielenterveyssairastavuus oli yhteydessä toisen asteen ulkopuolelle jäämiseen, kun sairastavuus määriteltiin erityiskorvattavien lääkkeiden käytöllä ja sairauspäivärahapäivillä. Sen sijaan Janne Mikkosen ja kumppaneiden (2018) tutkimuksessa, jossa oli tarkasteltu hoitoilmoitusrekisterin tietoja, myös muu sairastavuus oli yhteydessä keskeyttämiseen.” (Rinne ym., 2020, s. 390.)</i>
Sukupuoli	3	Suojaava tai altistava	<i>”Toisaalta toisen asteen opintojen aloittamatta jättäminen ja tutkinnon suorittamatta jättäminen oli</i>

			yleisempää tytöillä kuin pojilla erityisoppilastaustan mukaan tarkasteltuna. Tämä saattaa kertoa tyttöjen suuremmasta valikoituvuudesta tutkimusväestöön, olihan tyttöjen osuus poikien osuutta pienempi sekä erityisoppilailla että koulussa huonosti menestyneillä. Tulkintaa valikoituvuudesta vahvistaisi myös tulos tyttöjen perheiden yleisemmästä huono-osaisuudesta poikiin verrattuna. Erityisoppilastaustan mukaan tarkasteltuna myös mielenterveyssairastavuus oli tytöillä yleisempää kuin pojilla (myös Aro ym. 2019). Erojen taustalla saattaa olla myös tyttöjen ja poikien erilaiset erityisopetukseen siirtämisen perusteet (SVT 2007).” (Rinne ym., 2020, s. 390.)
Pitkäaikainen sairaus	3	Altistava	”Kokonaan aloittamatta jättäminen näyttää liittyvän usein pitkäaikaiseen sairauteen.” (Rinne ym., 2020, s. 390.)
Erityisopetuksen saanti	2.2	Altistava	”Tämä tutkimus osoitti toisen asteen opintojen aloittamatta jättämisen ja toisen asteen tutkinnon suorittamatta jättämisen olevan erityisopetusta saaneilla heikosti koulussa menestyneitä yleisempää, vaikka perhetausta ja terveyteen liittyvät tekijät huomioitiin.” (Rinne ym., 2020, s. 391.)

Yhteydet koulupudokkuuteen, McMullin ym., 2021:

Pelkistys	Lk.	Koodaus	Alkuperäisilmaisu
Lapsuuden aikana muuttaminen.	2.1	Altistava	<p>“Our findings indicate that moving during childhood is associated with the risk of not attaining any secondary degree in both countries. In Finland, this is mostly explained by negative selection into moving (i.e., those who move are more likely to be disadvantaged). Furthermore, for both Germany and Finland, any labour force status or earning gains parents make after a move do not seem to compensate for the negative influence of internal migration on children’s educational dropout.” (McMullin ym., 2021, s. 1587.)</p> <p>“There is a negative association between moving during childhood and educational dropout in Finland (Table 1). The children experiencing mobility during school age are from poorer families: almost a third are in the lowest quintile of family income in both early and later childhood.” (McMullin ym., 2021, s. 1596-1597.)</p>

		<p><i>"In terms of earnings, only a drop in parental earnings is associated with increased dropout in comparison to earning stability (3 percentage points). Parents' separation over the course of this period is associated with increased dropout in comparison with those whose parents remain together (5 percentage points), but those whose parents were already separated 2 years prior to mobility continue to be worse off (10 percentage points)" (McMullin ym., 2021, s. 1599.)</i></p>
--	--	---